

COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE BORSA İSTANBUL TURİZM ENDEKSİ İŞLETMELERİ FİNANSAL TABLOLARI VE BAĞIMSIZ DENETÇİ RAPORLARI ÜZERİNDE ETKİNİN BÜTÜNCÜL YAKLAŞIMLA İNCELENMESİ

Araştırma Makalesi

Nilgün KUTAY¹, Fatma TEKTÜFEKÇİ²

ÖZET

Covid-19 Salgını sürecinin; tüm dünyada başta sağlık sektörüne olan yansımalarının dışında turizm sektörüne etkisi de ilk sıralarda yer almaktadır. Bu çalışmada Covid-19 salgın sürecinde; Türkiye’de Borsa İstanbul (BİST) Turizm Endeksi kapsamında işlem gören yedi adet işletmenin Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) internet sitesi aracılığıyla erişilebilen 2019 ve 2020 yılları itibariyle finansal tabloları üzerinde etkisi incelenmiştir. Ardından içerik analizi yardımıyla Covid-19 Salgın etkisinin, bağımsız denetçi raporları, finansal tablo dipnot açıklamaları ile faaliyet raporlarına olan yansımaları da bütüncül yaklaşımla irdelenmiştir. Sonuç olarak, Covid-19 Salgın sürecinin raporları incelenen BİST Turizm Endeksi işletmelerini oldukça önemli düzeyde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm İşletmeleri, BİST Turizm Endeksi, Covid-19 Salgın Etkisi, Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu

JEL Sınıflama Kodları: M40, M41, M42

EXAMINATION OF THE IMPACT OF COVID-19 EPIDEMIC ON BORSA ISTANBUL TOURISM INDEX ENTERPRISES’ FINANCIAL STATEMENTS AND INDEPENDENT AUDITOR’S REPORTS WITH A HOLISTIC APPROACH

Research Article

ABSTRACT

During Covid-19 Outbreak; apart from its reflection on the health sector all over the World, its impact on the tourism sector is also in the first place. In this study, during the Covid-19 epidemic; In Turkey, the effect on the financial statements of 2019 and 2020 of seven companies traded within the scope of the Borsa Istanbul (BIST) Tourism Index has been examined, which can be accessed by the Public Disclosure Platform (KAP) website. Then, with the help of content analysis, the reflection of the Covid-19 Outbreak effect on the independent auditor reports, financial statement footnotes and annual reports was examined with a holistic approach. As a result, it has been determined

¹ Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe ve Finansman ABD, nilgun.kutay@deu.edu.tr, orcid.org/0000-0002-2611-3025

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe ve Finansman ABD, f.tektufekci@deu.edu.tr, orcid.org/0000-0003-4276-0959

“Kutay, N. ve Tektüfekçi, F. (2021) Covid-19 Salgın Sürecinde Borsa İstanbul Turizm Endeksi İşletmeleri Finansal Tabloları ve Bağımsız Denetçi Raporları Üzerinde Etkinin Bütüncül Yaklaşımla İncelenmesi, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, Vol: 5, (Özel Sayı), p.73-97, doi: 10.30625/ijctr.955217”

Makale Gönderim Tarihi: 21.06.2021

Kabul Tarihi: 23.06.2021

that the Covid-19 Outbreak process has a very significant impact on the BIST Tourism Index businesses whose reports are examined.

Keywords: Tourism Enterprises, BIST Tourism Index, Covid-19 Epidemic Impact, Financial Statements, and Independent Auditor's Report

JEL Classification Code: M40, M41, M42

GİRİŞ

Covid-19 Salgın sürecinin etkisi tüm dünyaya yayılmış olup, sektöre de bağlı olarak işletmeler açısından önemli ve etkin düzeyde olumlu ve/veya olumsuz etkilenmeler söz konusudur. Turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmeler bağlamında, bilindiği üzere Borsa İstanbul (BİST)'te işlem gören turizm işletmeleri finansal performansını çeşitli analitik yöntem ve tekniklerle inceleyen çok sayıda akademik yayın bulunmaktadır. Covid-19 Salgın sürecinde 2019 yılından başlayarak özellikle 2020 yılı itibarıyla ve hatta 2021 yılına yansısıyla muhasebe ve finans konularıyla bütünleşik ele alan artan sayıda yayın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, konunun kapsamı gereği detaylı yazın taraması ve içerik analizi sunulamayacağı açıktır. Çalışmanın amacı; BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibarıyla finansal tabloları üzerinde etkinin incelenmesi, sonra içerik analiziyle Bağımsız Denetçi Raporu (BDR) yansıyan etkinin irdelenmesi, ardından detay dipnot açıklamaları, faaliyet raporları esas alınarak Covid-19 Salgın bilgisi açıklamalarını sunabilmektir. Bu yönüyle çalışmanın alanyazına değer katacağı düşünülmektedir. Çalışma, sadece Turizm Endeksi İşletmeleri olan yedi işletmenin incelenmesini kapsamaktadır. Yine sektörel baz yerine endeks kapsamına yönelinmesi, 2019 ve 2020 yılları itibarıyla finansal ve faaliyet raporlarının ele alınması, 2021 ara dönem raporlarının çalışma dışı bırakılması, mevcut durum değerlendirilmesinin yapılması, kamuya aktarılan veriler düzeyinde bilginin paylaşılabirliği kısıtlar arasında yer almaktadır.

COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE TURİZM SEKTÖRÜ VE TURİZM İŞLETMELERİ

Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle birlikte 4848 Sayılı "Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" yerine 10.07.2018 tarih ve 30474 Sayılı Resmî Gazete' de yayımlanan 1 Numaralı "Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi"nde teşkilat yapısı, görev ve yetkileri belirlenen "T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı"nın; 2019-2023 Stratejik

Planı'nda, turizm gelirlerinin 2023 yılı için kümülatifte 65 Milyar \$ olacağı hedeflenmiştir. Ancak dünyada ve ülkemizde yaşanan Covid-19 Salgın sürecinin 2019, 2020 ve 2021 yılına yansısıyla hedeflerle birlikte "Türkiye Turizm Stratejisi: 2023 ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı: 2007-2013" gerçekleşmesinde de rol oynayacağı açıktır. Covid-19 Salgın sürecinde, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2020: İdare Faaliyet Raporu'nda yer alan bilgilerden birkaçı aşağıdaki gibi özetlenebilir:

✓ 2020 yılı turizmde toplam 58 milyon misafirin ağırlanması ve 40 milyar \$ üzerinde bir turizm geliri elde edilmesi hedeflenmiş olup, tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz turizm hareketlerinde de daralma yaşanmıştır.

✓ Türkiye, uluslararası "Mavi Bayrak Programı" çerçevesinde 2020'de 486 plajla dünyada 3'üncü sıradadır. Turizmin yoğun bölgelerde 5 yıldız standardında dört adet ücretsiz halk plajı hizmete sunulmuş ve 2021'de üç adet daha hedeflenmiştir.

✓ Covid-19 salgınının sektör üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla dünyanın ilk örneklerinden biri olan "Güvenli Turizm Sertifikasyon Programı"nın yanında yeni normal düzen faaliyetleri için "ödemelerin ertelenmesi", "KDV indirimi", "aidatların alınmaması", "kredi desteği" vb. gibi destek paketi sunulmuştur.

2020 yılı verilerinin 2019 yılına göre değişimi değerlendirildiğinde; toplam ziyaretçi 2020: 15.971.201 (%-69,14), yabancı 12.734.213 (%-71,74)'tür. En çok ziyaretçi gönderen ilk beş ülke sırasıyla; 2020: Rusya 2.128.758, Bulgaristan 1.242.961, Almanya 1.118.932, Ukrayna 997.652 ve İngiltere 820.709 kişidir. Toplam turizm geliri 2020: 12,1 milyar \$ (%-65,1), ortalama turizm harcaması 762 \$ (%14,5), ortalama gecelik gelir 61 \$ (%-9,7)'dir. Türkiye; turist sayısında [2019: 51,2 milyon kişi] dünyada 6. ve Avrupa'da 4. sırada, turizm gelirinde [2019: 29,8 milyar \$] dünyada 14. ve Avrupa'da 6. sırada yer almıştır (<https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/81939,3103turizmi-statistikleri2020-4pdf>).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) işbirliğiyle yapılan toplam 730.221 firmanın 2009-2019 dönemlerini kapsayan “*Sektör Bilançoları-2019*” çalışmasında; Hazine ve Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı Gelir Tablosu ve Bilanço verilerinden, 17 ana sektör içerisinde imalat %15,8 ve imalat dışı %84,2 paya sahip olup, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri 41.296 (%5,7) firmanın aktif toplamı 236.281TL olarak raporlandığı görülmüştür (TÜİK, 16.02.2020: 33602 Bülten).

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından yayımlanan “*Korona Salgınının Türkiye Ekonomisine Etkisi*” raporunda (Nisan 2020); Covid-19 kaynaklı ekonomik krizin olumsuz etkilediği sektörler arasında turizm (otel, lokanta, eğlence yerleri) ilk sırada yer almış, kısa vadede en fazla olumsuz etkilenen sektörler olarak hava taşımacılığı, restoran ve yemek, konaklama, giyim-ayakkabı, seyahat ve eğitim sektörleri sayılmıştır. TÜRMOB “*Türkiye’de Korona Salgınının Sektörlere Etkileri*” raporunda (Haziran 2020); incelenen 10 temel sektör arasında en büyük daralma ve kayıpların hizmet sektöründe (özellikle turizm ve bağlı faaliyet kolları: ulaşım, otel, lokanta, eğlence, kültür vb. gibi) yaşandığı ortaya koyulmuştur. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) “*Covid-19 Sürecinde Türkiye ve Dünya Turizmi Değerlendirmesi*” raporunda (Aralık 2020); genel olarak Koronavirüs salgınının dünya ekonomisine, tüketici eğilimlerine ve turizm sektörüne olan etkilerinden sonra salgın öncesi ve sonrası ile süreçte dünya ve Türkiye turizmi, yeni seyahat trendleri, değişen tüketici tercihleri, güvenli seyahat önerileri sunulmuştur. TÜRMOB “*Ekonomik Rapor-2020*” (2021)’ de hizmetler sektörü özellikle ticaret, ulaştırma ve konaklama alt sektörünün Covid-19 salgınından oldukça radikal ve hızlı şekilde etkilendiği, konaklama ve yiyecek hizmet faaliyetleri sektörü başta olmak üzere toptan-perakende ve ulaştırma sektörleri ile bütünlük arz ettiği, özellikle Avro bölgesi ekonomilerinin yaşadığı durgunlukla birlikte Türkiye’ye çok fazla sayıda turist gönderen ülkelerde uygulanan seyahat yasaklarının ihracat ve turizm gelirleri açısından olumsuz etki yarattığı belirtilmiştir. “*Koronavirüs Salgını Sonrasında Turizm ve Bağlantılı Sektörlerde Beklenen Gelişmeler*” raporunda (Şat Sezgin; Mayıs 2020);

turizm sektörünün finansman yapısı kapsamında, yurt içinde turizm sektörüne kullanılan toplam nakdi kredilerin Mart 2020 itibariyle 107,8 milyar TL düzeyinde bulunduğu, bu dönemde sektöre kullanılan kredilerin reel sektör içindeki payının %4,6 taktipteki kredilerin %7,9 ile %5,5 olan finans dışı sektör ortalamasının üzerinde seyrettiği, yurt dışından sağlanan kredi borcunun ise 1,4 milyar \$ düzeyinde iken, tamamına yakınının uzun vadeli kredilerden oluştuğu, hizmetler sektörüne ait payın %2,1 ve kısa vadeli kredilerin ise %1,2 düzeyinde kaldığı, sektörün döviz yükümlülüğünün önemli bir risk oluşturmadığı, ancak turizm faaliyetlerinde ani duruş ve uzun sürebilecek durgunluk nedeniyle borç geri ödemelerinde sıkıntılar yaşanmasına neden olabileceği, kamu tarafından alınan ve reel sektörün geneline yönelik mali tedbirlerin finansmana erişim ve likidite ihtiyacını karşılamak açısından sektöre olumlu yansıdığı belirtilmiştir. Yine TÜRSAB Başkanı tarafından “*2021 Temmuz ayından itibaren yoğunluğun beklendiği ve Aralık ayına kadar süreceği*” ifade edilmiştir (<https://www.saglikaktuel.com>). Salgın etkisini azaltmak amacıyla sektörlere yönelik çeşitli tedbirler (örneğin, vergisel tedbirler vb. gibi) ve önlemler alınarak uygulanmıştır.

COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE BORSA İSTANBUL (BİST) TURİZM ENDEKSİ İŞLETMELERİ FİNANSAL TABLOLARI VE BAĞIMSIZ DENETÇİ RAPORLARI ÜZERİNDE ETKİNİN BELİRLENMESİ

Covid-19 Salgın sürecinde işletmelerin finansal raporlama ve denetim boyutuyla olumlu ve/veya olumsuz etkisinin değerlendirilmesi alanyazın açısından büyük önem taşımaktadır. Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MODAV) / Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü İşbirliğiyle 21-23 Mayıs 2021 tarihleri arasında düzenlenen VI. Güncel Muhasebe Konuları Çalıştayı’nda “*Covid-19 Sürecinin İşletmelerin Finansal Tabloları Üzerine Etkisi*” incelenmiştir. Çalıştayda; 58 üniversiteden, 182 öğretim üyesinin yanısıra üniversite dışı 23 muhasebe meslek mensubu ve bağımsız denetçiler de görev almışlardır. Oluşturulan toplam 48 komisyon tarafından, BİST’ te işlem gören finansal tabloları ve faaliyet raporları Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP)’ nda yayımlanan, 21 farklı sektörde faaliyet gösteren 396 işletme ile

Türkiye'nin değişik bölgelerinde farklı sektörlerdeki 233 adet Büyük ve Orta Boy İşletmeler (BOBİ) ile bağımsız denetim kapsamında olmayan küçük işletmelerin 2019 ve 2020 yılları itibariyle finansal tablolarının analiz sonuçları sunulmuştur. 22.05.2021 tarihinde 3. Oturum (B) 23. Komisyon ekibi B. Ataman, G. Gökçen, K. Şimşek, Y. Cebeci ve N. Güneş'in ortaklaşa hazırladığı sunumda Covid-19 sürecinin "Turizm Sektörü - Lokanta ve Oteller" finansal tabloları üzerine etkisi değerlendirilmiştir. Ayrıca turizme yönelik 23.05.2021'de 5. Oturum (B) 45. Komisyon ekibi A. Ciğer ve B. Kınay tarafından değerlendirilerek sunulan diğer bir konu da Covid-19'un "Antalya Bölgesi-Otel İşletmeleri" finansal tabloları üzerine etkisi olmuştur (TÜRMOB Bizden Haberler). "Yapılan incelemelerde elde edilen bulgular arasında Covid-19'dan en çok olumsuz etkilenen BİST restoran, konaklama işletmeleri ve otelleri olduğu, başka bir ifadeyle turizm sektörü ve ulaştırma sektörünün olumsuz etkilendiği, hem BİST' teki hem de küçük ve orta boy niteliğindeki oteller, konaklama şirketleri kapandıkları için hasulatlarının azaldığı, otellere hizmet sunan yiyecek içecek satan turizm bölgelerindeki yerel küçük işletmelerin bu salgından etkilenerek zarar ettikleri" bilgisine yer verilmiştir (Hürses Ekonomi Haberleri).

Çalışmada bu başlık altında sırasıyla; BİST Turizm Endeksi işletmeleri hakkında öz bilgi verilecek, 2019 ve 2020 yılları itibariyle Covid-19 Salgın sürecinde bu işletmelerin öncelikle finansal tabloları ve BDR üzerindeki etkinin incelenmesi, ardından dipnot açıklamaları ve raporlarda açıkça belirtilen Covid-19 bilgisinin irdelenmesi öngörülmüştür.

BİST Turizm Endeksi İşletmeleri

Çalışmada Covid-19 Salgın sürecinin etkisi, BİST Turizm Endeksi'nde işlem gören sıra, kod ve şirket unvanı esas alınarak;

1. AYCES: Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler AŞ
2. AVTUR: Avrasya Petrol ve Turistik Tesisler Yatırımlar AŞ
3. MAALT: Marmaris Altinyunus Turistik Tesisler AŞ
4. MARTI: Martı Otel İşletmeleri AŞ
5. PKENT: Petrokent Turizm AŞ
6. TEKTU: Tek-Art İnşaat Ticaret Turizm Sanayi ve Yatırımlar AŞ

7. ULAS: Ulaşlar Turizm Yatırımları ve Dayanıklı Tüketim Malları Ticaret Pazarlama AŞ olmak üzere toplam yedi işletmenin KAP internet sitesi web sayfası "https://www.kap.org.tr/tr/Endeksler"den 2019 ve 2020 yılları itibariyle yayımlanan faaliyet raporları, finansal raporlar ve BDR' den yararlanılarak incelenmiştir³. Söz konusu işletmelerin tümünün "Sektörü: Toptan ve Perakende Ticaret, Lokantalar ve Oteller / Lokantalar ve Oteller" birlikte "Lokantalar ve Oteller" kapsamında ETILR: Etiler Gıda ve Ticari Yatırımlar Sanayi ve Ticaret AŞ, KSTUR: Kuştur Kuşadası Turizm Endüstrisi AŞ, MERIT: Merit Turizm Yatırım ve İşletme AŞ olarak toplam on işletme bulunmaktadır. Bu çalışmada aşağıda öz bilgisi verilen sadece Turizm Endeksi işletmeleri ele alınmıştır.

1. AYCES: 2021: Endeks; BIST Hizmetler / Turizm / Tüm-100 / İzmir dahil olup, Alt Pazar'da işlem görmektedir. AYCES (Çeşme/İzmir); 21 şirketi, 25 fabrikası ve tesisi, 2 vakfı ve 7.500 çalışanı bulunmaktadır. Toplamda otel ana bina ve marina odaları 423 adet (2019: Aynı), Altın Yunus apart odaları ise 42 adettir (2019: Aynı). 1927'de denizcilik malzemeleri ve boya satışı yapmak üzere kurulmuş olup, Gıda ve İçecek Grubu: Pınar Süt, Pınar Et, Yaşar Birleşik Pazarlama, Pınar Foods GmbH, HDF FZCO, Hadaf Foods Industries LLC İçecek, Pınar Su ve İçecek Tarım, Hayvancılık ve Balıkçılık, Çamlı Yem Besicilik; Boya Grubu: DYO Boya Fabrikaları, AO Kemipeks, S.C. DYO Balkan SRL, DYO Africa Paints and Varnishes LLC; Temizlik Kağıtları Grubu: Viking Kağıt; Ticaret ve Hizmet Grubu: Altın Yunus Çeşme, Bintur, Yaşar Dış Ticaret, Yaşar Bilgi, Yadex International GmbH, Desa Enerji, Desa Elektrik; Vakıflar: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, Selçuk Yaşar Spor ve Eğitim Vakfıdır. Türkiye'deki ilk 1.100 yataklı birinci sınıf tatil köyü Altın Yunus Çeşme vd. birçok ilke sahiptir. Ana ortağı Yaşar Holding AŞ, %61,85, Koç Holding AŞ %30'dur. Personel sayısı 126 (2019: 182)'dir. (Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş. 1 Ocak- 31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim Raporu; Altın Yunus Faaliyet Raporu 2020).

* Çalışmada bu işletmeler, BIST sırasına göre tanımlayıcı kısaltmış işletme kodlarıyla adlandırılacaktır.

2. AVTUR: 2021: Endeks; BIST Turizm / Hizmetler / İstanbul / Tüm-100 / Ana dahil olup, Ana Pazar'da işlem görmektedir. AVTUR (Beykoz / İstanbul); 10.07.2006'da Merkez B Tipi Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklığı AŞ unvanıyla kurulmuş, faaliyet konusu 19.01.2011'de petrol tesisleri ve turizme değiştirilerek bu unvanı almıştır. 25.03.2016'da Atlas Konaklama Hizmetleri Turizm ve Otelcilik AŞ ile birleşmiştir. BİST' te hisselerinin %69,92'si işlem görmekte, personel sayısı 21 (2019: 16)'dir. Bağlı Ortaklık; Metro Turizm Otelcilik ve Petrol Ürünleri Ticaret AŞ' in, personeli bulunmamaktadır (Avrasya Petrol ve Turistik Tesisler Yatırımlar AŞ 31 Aralık 2020 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Dipnotları; Avrasya Petrol ve Turistik Tesisler Yatırımlar A.Ş. 01.01.2020-31.12.2020 Dönemi Faaliyet Raporu).

3. MAALT: 2021: Endeks; BIST Antalya / Turizm / Hizmetler / Tüm-100 / Ana dahil olup, Ana Pazar'da işlem görmektedir. MAALT (Mares: Marmaris ve Antalya); 1986'da turistik otel işletmek ve turizm hizmetleri sunmak amacıyla, Marmaris'te kurulmuştur. Marmaris'te ve Antalya'da birer toplam iki adet oteli bulunmaktadır. Otel yatak kapasitesi Marmaris 2020: 1.078 (2019: Aynı), Antalya 420 (2019: Aynı)'dir. Marmaris'teki otel alanı 49 yıllığına Orman Bakanlığı'ndan kiralanmış olup, 31.01.2020'de yararlanma bedeli peşin ödenerek irtifak hakkı süresi 17.12.2068'e değin uzatılmıştır. Antalya'da Divan Markası altında Talya Oteli faaliyetleri 13.05.2013'te durdurulmuştur. Ana ortağı Koç Holding AŞ'dir. Personel sayısı 2020:7 (2019: Aynı)'dir (Marmaris Altinyunus Turistik Tesisler Anonim Şirketi 1 Ocak - 31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu; Marmaris Altinyunus Turistik Tesisler AŞ 2020 Yılı 4. Dönem Faaliyet Raporu).

4. MARTI: 2021: Endeks; BIST Antalya / Hizmetler / Turizm / Ana / Tüm-100 dahil olup, Ana Pazar'da işlem görmektedir. MARTI (Kemer / Antalya iken 08.01.2020: Beyoğlu / İstanbul); 08.03.1967'de tatil otelciliği ve marina işletmeciliği yapmak amacıyla kurulmuş, 1990'da halka açılan ve hisseleri BİST' te işlem gören ilk Türk turizm şirketi olmuştur. 1969'da Türkiye'nin ilk resort oteli (o günkü adı: Martı Motel), günümüzde 280 oda, 584 yatak ile 5 yıldızlı hizmet vermektedir. 1988'de Marmaris İçmeler' de dört

yıldızlı 197 oda ve 394 yataklı Martı La Perla Otel, 1995'te Kemer / Antalya'da 553 oda ve 1209 yataklı Martı Myra Otel, 1996'da Hisarönü KoyuMarmaris'te Martı Marina gruba katılmıştır. Marmaris/Muğla'da Martı Resort Otel, Martı La Perla Otel, Martı Hemitheia Butik Otel, Martı Marina Yat Limanı, Baraka Otel ve Kemer-Tekirova/Antalya'da Martı Myra Otel tesisleri bulunmaktadır. Turistik Otelciler, İşletmeciler ve Yatırımcılar Birliği (TUROB) tarafından çok sayıda ödül almıştır. Bağlı ortaklığı Martı Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ %47,85, halka açık kısmı %49,09'dur. Personel sayısı 2020: 699 kişidir (Martı Otel İşletmeleri Anonim Şirketi 1 Nisan 2020 - 31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar; Martı Otel İşletmeleri A.Ş. Yönetim Kurulu Faaliyet Raporu 01.04.2020 - 31.12.2020 Dönemi).

5. PKENT: 2021: Endeks; BIST Turizm / Tüm-100 / Hizmetler / Antalya dahil olup, Alt Pazar'da işlem görmektedir. PKENT (Merkez: Ankara, Şube ve Ofisleri: Manavgat/Antalya ile Abant/Bolu); 01.03.1977'de Turizm Yatırımı ve İşletmeciliği amacıyla kurulmuştur. %91,40'lik pay tek bir kişiye aittir. Side (Von Resort Golden Beach) ve Abant (Von Resort Abant) olmak üzere iki tesisi bulunmaktadır. Side Tatil köyü 632 konaklama birimi ve 2.600 yatak; Abant tatil köyü ise 61 Apart, 60 oda ve 334 yataktır. Personel sayısı 2020: 177 (2019: 222) kişidir (Petrokent Turizm A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2020 Dönemine Ait Finansal Tablolar; Petrokent Turizm Anonim Şirketi 01.01.2020 - 31.12.2020 Dönemi Faaliyet Raporu).

6. TEKTU: 2021: Endeks; BIST Ana / Tüm-100 / Turizm / Antalya / Hizmetler dahil olup, Ana Pazar'da işlem görmektedir. TEKTU (Merkez: İstanbul, Antalya ile İzmir); 1987'de Yattur Turizm Marina ve Yat İşletmeciliği AŞ unvanıyla kurulmuş olup, 26.12.1990'da Tek-Art Turizm AŞ, 31.12.2005'te Tek-Art Turizm Zigana AŞ, 12.05.2010'da bu unvana dönüşmüştür. Merkeze bağlı Beldibi - Kemer / Antalya birinci sınıf tatil köyü Club Zigana ve Alaçatı- Çeşme / İzmir'de Resort Zigana Otel bulunmaktadır. Club Zigana Tesisleri; 49 yıllığına devletten kiralanmış ve kira süresi 21.12.2067'de dolacak arsada inşa edilmiştir. Mavi Bayrak belgeli, 304 Oda ve 620 kişi konaklama kapasitelidir. 24.02.2010'de Toplu Konut Prefabrik Yapı Elemanları Sanayi ve Ticaret AŞ ile birleşmiş ve inşaat faaliyetleri de bünyesine

eklenmiştir. Resort Zigana Otel ise 5 yıldız ve güneybirlik tesislidir. Personel sayısı 2020: 177 / 52 idari (2019: 305 / 48 idari)'dir (Tek-Art İnşaat Ticaret Turizm Sanayi ve Yatırımlar Anonim Şirketi 1 Ocak - 31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar, Açıklayıcı Notlar ve Bağımsız Denetim Raporu; Tek-Art İnşaat Ticaret Turizm Sanayi ve Yatırımlar A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2020 Hesap Dönemi Faaliyet Raporu).

7. ULAS: 2021: Endeks; BİST Hizmetler / Tüm-100 / Turizm / Ana / Ankara dahil olup, Ana Pazar'da işlem görmektedir. ULAS (Merkezi: Çankaya / Ankara); 1985'te "Ulaşlar Dayanıklı Tüketim Malları Ticaret ve Pazarlama AŞ" unvanıyla kurulmuş, 19.07.2011'de yurtiçinde turistik konaklama tesisi ve turizm işletmeciliği yapmak amacıyla unvanı "Ulaşlar Turizm Yatırımları ve Dayanıklı Tüketim Malları Ticaret Pazarlama AŞ" dönüşmüştür. 30.07.2012'de hisse senetleri BİST Birincil Piyasa'da "Sabit Fiyatla Talep Toplama ve Satış Yöntemi"yle halka arz edilmiştir. 2016'ya kadar faaliyetlerini iki otelle gerçekleştirmiştir. 18.08.2017'de "Club Hotel Ulaşlar" devredilmiş, dört yıldızlı "Viva Ulaşlar Hotel" (Karaburun - Alanya / Antalya) ise Ocak 2017'de 5 yıllık sözleşmeyle Uçsa Turizm Otelcilik İnşaat San. ve Tic. İth. İhr. Ltd. Şti.' ne kiralanmıştır. Personel sayısı 2020:5 (2019: Aynı)'tir (Ulaşlar Turizm Yatırımları ve Dayanıklı Tüketim Malları Ticaret Pazarlama AŞ 31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Dipnotlar; Ulaşlar Turizm Yatırımları ve Dayanıklı Tüketim Malları Ticaret Pazarlama A.Ş. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliğine (II-14.1) Göre Hazırlanan 01.01.2020-31.12.2020 Yönetim Kurulu Yıllık Faaliyet Raporu).

Yukarıda sıralanan işletmelerin dışında Turizm Endeksi işletmeleri arasında 2019 yılında "(8.) UTPYA: Utopya Turizm İnşaat İşletmecilik Ticaret AŞ" (Merkez: Ankara, Otel: Alanya) bulunmaktadır. Artık Sektörü: Elektrik Gaz ve Su / Elektrik Gaz ve Buhar, İşlem Gördüğü Pazar: Yakın İzleme Pazarı'dır. Bu nedenle analiz dışı bırakılmıştır. UTPYA; 1990'da özellikle altyapı projeleri olarak inşaat alanında faaliyet için kurulmuş, 2007'de şubesi Ütopia World Otel ile turizm sektörüne girmiştir. Bağlı ortakları %94,50'la Zedur İnşaat Turizm Seyahat ve Acentecilik Menajerlik Yayın Yapım Ticaret Ltd. Şti. (Ankara) ile %99'la Isparta Elektrik Üretim AŞ (2013: Isparta)'dir. Acente, gayri faal hale gelmiş ve nakit akışı sağlayamayacağı değerlendirilmiş, 31.03.2018'de konsolide finansal tablolardan çıkartılmıştır.

BİST Turizm Endeksi İşletmeleri Finansal Tabloları Üzerine Covid-19 Salgın Etkisinin İncelenmesi

Covid-19 Salgınının BİST Turizm Endeksi işletmeleri üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik sektörel bazda detaylı analitik bulgu ve değerlendirmeler alt başlıklar halinde açıklanabilir.⁴

BİST Turizm Endeksi İşletmeleri Finansal Durum Tablosu

BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibariyle dönen varlıkları, toplam ve ana kalemleri bazında artış / azalış şeklinde tablo 1'deki gibidir.

* Finansal analiz ve yorumlamasında yararlanılan temel kaynak: (Akdoğan ve Tenker; 2001).

Tablo 1: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Dönen Varlıklar

İşletmeler	Dönen Varlıklar (TL)			Nakit ve Nakit Benzerleri (TL)		
	31.12.2019	31.12.2020	%	31.12.2019	31.12.2020	%
AYCES	4.812.184	2.469.267	-48,69	2.201.826	1.190.493	-45,93
AVTUR	11.392.938	12.187.151	6,97	48.276	184.851	282,90
MAALT	129.830.110	118.087.746	-9,04	129.488.706	114.029.980	-11,94
MARTI	143.964.514	144.418.390	0,32	1.864.157	826.996	-55,64
PKENT	24.447.229	23.561.218	-3,62	2.853.221	1.258.221	-55,88
TEKTU	100.254.678	116.826.944	16,53	703.531	1.660.080	135,96
ULAS	14.816.502	10.936.670	-26,19	3.830.875	9.339.699	143,80
İşletmeler	Ticari Alacaklar (TL)			Stoklar (TL)		
	31.12.2019	31.12.2020	%	31.12.2019	31.12.2020	%
AYCES	1.031.157	219.548	-78,71	532.311	186.500	-65,00
AVTUR	691.862	1.789.802	158,69	29.297	Yok	-
MAALT	59.765	100.032	67,38	7.663	5.602	-26,90
MARTI	13.688.651	15.837.288	15,70	4.224.215	3.145.522	-25,54
PKENT	18.945.099	16.900.852	-10,79	1.419.502	1.371.889	-3,38
TEKTU	10.795.975	27.434.926	154,14	395.626	190.295	-51,90
ULAS	Yok	Yok	-	Yok	Yok	-

BİST Turizm Endeksi işletmeleri Dönen Varlıklar toplamı; 2019 yılına göre 2020 yılında dört işletmede (PKENT, MAALT, ULAS ve AYCES) %3,62-%48,69 arasında azalmış, diğer üç işletmede (MARTI, AVTUR ve TEKTU) çok düşük düzeyde %0,32-%16,53 aralığında artmıştır. İşletmenin Dönen Varlıkları içerisinde Nakit ve Nakit Benzerleri incelendiğinde; 2020 yılında dört işletmede (MAALT, AYCES, MARTI ve PKENT) 2019 yılına göre %11,94-%55,88 aralığında azalış olmuş, sadece AVTUR İşletmesinde %282,90 gibi önemli bir artış kaydedilmiştir. TEKTU ve ULAS İşletmelerinde de %135 ve %143'lük artışlar görülmüştür. Ticari Alacaklar AYCES İşletmesinde %78,71 ve PKENT İşletmesi %10,79

azalmış, diğer işletmelerde en yüksek %158 (AVTUR) ve en düşük %15,70 (MARTI) artmıştır. ULAS İşletmesinin ise ticari alacakları mevcut değildir. Stoklar açısından beş işletmede (PKENT, MARTI, MAALT, TEKTU ve AYCES) 2020'de %3,38 ila %65 arasında azalışlar yaşanmıştır. 2019: AVTUR ile 2020 ve 2019: ULAS İşletmelerinde stok rakamına rastlanılmamıştır. Stoklarda yaşanan bu düşüşler 2019 ve 2020 yıllarında salgın sürecinde müşteri kabulünde yaşanan düşüşlerle yakın ilişkilidir.

BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibariyle duran varlıkları, toplam ve ana kalemleri bazında artış / azalış şeklinde tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Duran Varlıklar

İşletmeler	Duran Varlıklar (TL)			Maddi Duran Varlıklar (MDV) (TL)		
	31.12.2019	31.12.2020	%	31.12.2019	31.12.2020	%
AYCES	277.224.325	270.890.910	-2,28	264.411.464	258.543.002	-2,22
AVTUR	92.990.065	94.140.043	1,24	27.894.887	26.741.429	-4,13
MAALT	35.086.892	57.562.764	64,06	15.511.745	15.287.440	-1,44
MARTI	958.440.136	1.374.611.103	43,42	834.139.765	1.245.945.847	49,37
PKENT	37.910.950	39.496.912	4,18	35.400.413	35.661.333	0,74
TEKTU	1.171.925.110	1.194.918.286	1,96	859.784.372	849.370.063	-1,211
ULAS	15.859.582	24.576.456	54,97	743.814	662.857	-10,88
İşletmeler	Maddi Olmayan Duran Varlıklar (MODV) (TL)					
	31.12.2019	31.12.2020	%			
AYCES	614.651	592.024	-3,68			
AVTUR	16.917	5.035	-70,24			
MAALT	23.260	21.931	-5,71			
MARTI	332.669	319.268	-4,03			

PKENT	562.176	555.326	-1,22
TEKTU	88.607	32.030	-63,85
ULAS	15.126	13.599	-10,10

Duran Varlık toplamları da 2020 yılında sadece AYCES işletmesinde %2,28 azalmış, diğer altı işletmede (AVTUR, TEKTU, PKENT, MARTI, ULAS ve MAALT) %1,24-%64,06 aralığında artmıştır. MAALT İşletmesi dışında işletmelerin Duran Varlıkları toplamı, Dönen Varlıklar toplamlarından çok daha yüksektir. Duran Varlıklar içerisinde yer alan MDV ve MODV düşüşler görülmüştür. MDV açısından sadece MARTI İşletmesinde %49,37'lik önemli bir artış

kaydedilmiştir. PKENT İşletmesinde %0,74'lük çok düşük bir artış, diğer işletmelerde (TEKTU, MAALT, AYCES, AVTUR ve ULAS) ise azalış hesaplanmıştır. MODV açısından ise tüm işletmelerde %1,22 ila %70,24 arasında azalışlar yaşanmıştır.

BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibariyle Kısa Vadeli (KV) Yükümlülükler, toplam ve ana kalemleri bazında artış / azalış şeklinde tablo 3'teki gibidir.

Tablo 3: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Kısa Vadeli Yükümlülükler

İşletmeler	Kısa Vadeli Yükümlülükler (KVY) (TL)			Kısa Vadeli Borçlanmalar (TL)		
	31.12.2019	31.12.2020	%	31.12.2019	31.12.2020	%
AYCES	9.013.843	11.660.904	29,37	Yok	1.400.000	-
AVTUR	4.507.740	2.023.313	-55,11	Yok	Yok	-
MAALT	8.350.265	7.092.946	-15,06	Yok	Yok	-
MARTI	461.264.537	1.356.039.534	193,98	Yok	Yok	-
PKENT	18.039.689	19.203.063	6,45	Yok	Yok	-
TEKTU	139.298.398	120.571.751	-13,44	Yok	Yok	-
ULAS	3.368.580	1.682.599	-50,06	2.326.475	396.063	-8,98
İşletmeler	Uzun Vadeli (UV) Borçlanmaların Kısa Vadeli Kısımları (TL)			Ticari Borçlar (TL)		
	31.12.2019	31.12.2020	%	31.12.2019	31.12.2020	%
AYCES	2.566.865	3.635.616	41,64	3.389.449	3.808.562	12,37
AVTUR	Yok	Yok	-	626.386	417.887	-33,29
MAALT	Yok	Yok	-	353.843	533.557	50,79
MARTI	248.346.413	7.189.169	-97,10	27.945.721	26.408.523	-5,50
PKENT	Yok	Yok	-	4.282.863	2.542.274	-40,64
TEKTU	72.529.388	33.294.447	-54,09	6.486.571	6.817.162	5,10
ULAS	Yok	Yok	-	2.860	2.727	-4,65

BİST Turizm Endeksi işletmeleri kaynak yapılarının incelenmesinde ise farklı düzeylerde hem artışlar hem azalışlar ortaya çıkmıştır. KVY incelendiğinde, dört işletmede (TEKTU, MAALT, ULAS ve AVTUR) %13,44 ila %55,11 aralığında azalış görülmüş, MARTI İşletmesinde %193,98 önemli bir artış ortaya çıkmıştır. Diğer iki işletmede (PKENT ve AYCES) de %6,45 ile %29,37'lik artışlar hesaplanmıştır. KV

Borçlanmalar 2020: AYCES ile 2019 ve 2020: ULAS; UV Borçlanmaların KV Kısımları AYCES, MARTI ve TEKTU İşletmelerinde olup, diğerlerinde bulunmamaktadır. Ticari Borçlar tümünde mevcuttur.

BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibariyle Uzun Vadeli (UV) Yükümlülükler ve Özkaynaklar, toplam ve ana kalemleri bazında artış / azalış şeklinde tablo 4'teki gibidir.

Tablo 4: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Uzun Vadeli Yükümlülükler ve Özkaynaklar

İşletmeler	Uzun Vadeli Yükümlülükler (UVY) (TL)			Uzun Vadeli Borçlanmalar (TL)		
	31.12.2019	31.12.2020	%	31.12.2019	31.12.2020	%
AYCES	48.442.000	47.829.417	-1,26	15.555.973	15.136.152	-2,70
AVTUR	7.313.693	9.222.936	26,10	Yok	Yok	-
MAALT	68.435.568	63.735.139	-6,87	Yok	Yok	-
MARTI	586.345.295	106.992.918	-81,75	Yok	Yok	-
PKENT	5.380.521	5.490.443	2,04	Yok	Yok	-
TEKTU	235.450.265	347.022.363	47,39	118.235.024	226.413.292	91,49

ULAS	2.145.992	2.724.283	26,99	952.737	72.231	-92,42
İşletmeler	Özkaynaklar (TL)					
	31.12.2019	31.12.2020	%			
AYCES	224.580.666	213.869.856	-4,77			
AVTUR	92.561.570	95.080.945	2,72			
MAALT	88.131.169	104.822.425	18,93			
MARTI	54.794.818	55.994.041	2,19			
PKENT	38.938.039	38.364.624	-1,47			
TEKTU	897.431.125	844.151.116	-5,94			
ULAS	25.161.512	31.106.244	23,63			

UVY açısından da 2020 yılında üç işletmede (AYCES, MAALT ve MARTI) azalış görülürken, diğer dört işletmede (PKENT, AVTUR, ULAS ve TEKTU) %2,04-%47,39 aralığında artışlar kaydedilmiştir. İşletmelerin Özkaynak yapıları Toplam Yabancı Yükümlülükler göre MARTI İşletmesi dışında çok daha güçlü durumdadır. 2020’de üç işletmede (AYCES, PKENT ve TEKTU) çok düşük düzeyde azalış yaşanmasına rağmen, dört işletmede (AVTUR, MAALT, MARTI ve ULAS) Özkaynaklarda çok yüksek

düzeyde olmasa da artış yaşandığı tespit edilmiştir. Bu durum Finansman Oranı ve Finansal Kaldıraç Oranı ile de ortaya konulmuştur.

BİST Turizm Endeksi İşletmeleri Kâr veya Zarar Tablosu

BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibariyle Kâr veya Zarar Tablosu ana kalemleri bazında artış / azalış şeklinde tablo 5’teki gibidir.

Tablo 5: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Kâr veya Zarar Tablosu

İşletmeler	Hasılat (TL)			Brüt Kâr veya Zarar (K/Z) (TL)		
	31.12.2019	31.12.2020	%	31.12.2019	31.12.2020	%
AYCES	47.452.117	22.003.994	-53,63	18.599.424	3.072.878	-83,48
AVTUR	5.262.993	3.137.167	-40,38	1.033.838	996.145	-3,65
MAALT	4.885.826	4.915.533	0,6	2.290.712	1.906.968	-16,77
MARTI	149.460.724	61.076.790	-59,14	63.196.320	27.759.673	-56,07
PKENT	99.817.481	35.228.542	-64,70	32.493.521	-299.602	-100,92
TEKTU	48.028.153	20.888.764	-56,51	10.814.355	6.002.324	-44,50
ULAS	Yok	Yok	-	Yok	Yok	-
İşletmeler	Esas Faaliyet Kârı veya Zararı (K/Z) (TL)			Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Faaliyet Kârı veya Zararı (K/Z) (TL)		
	31.12.2019	31.12.2020	%	31.12.2019	31.12.2020	%
AYCES	7.551.724	-7.829.092	-203,67	2.602.242	-11.323.474	-535,14
AVTUR	619.196	705.153	13,88	8.390.548	3.023.254	-64
MAALT	-791.789	51.725	106,53	21.756.570	16.693.036	-23,27
MARTI	16.065.930	-11.850.762	-173,76	-52.112.928	-42.509.520	-18,43
PKENT	19.929.540	-4.687.945	-123,52	17.818.38	-3598.072	-120,19
TEKTU	-9.911.198	-17.771.873	79,30	-47.384.538	-54.125.412	14,23
ULAS	-1.069.476	-2.790.381	161	-1.002.329	8.582.319	956,49
İşletmeler	Dönem Net Kârı veya Zararı (K/Z)					
	31.12.2019	31.12.2020	%			
AYCES	2.768.444	-10.267.647	-470,88			
AVTUR	7.475.377	2.533.122	-66,11			
MAALT	17.185.301	16.693.036	-2,86			
MARTI	-42.730.502	-16.035.870	-62,47			
PKENT	13.023.621	-1.183.815	-109,08			
TEKTU	-44.527.536	-56.288.005	26,41			
ULAS	-1.058.306	5.918.887	659,36			

BİST Turizm Endeksi İşletmelerinde, 2020 yılında 2019 yılına göre Hasılat rakamlarında önemli

düşüşler görülmüştür. Beş işletmenin (AVTUR, AYCES, TEKTU, MARTI ve PKENT) Hasılat

azalışları %40,38 ila %64,70 arasında, oldukça yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir. ULAS İşletmesinde Hasılat elde edilmemiş, MAALT İşletmesinde ise yaklaşık aynı düzeyde kalmıştır. Turizm Endeksi İşletmelerinde Salgın sürecinin olumsuz etkileri çok net ortaya çıkmıştır. İşletmelerin Brüt Kârlılık Oranlarında da tüm işletmeler açısından %3,65'ten (AVTUR) %100,92'ye (PKENT) varan azalışlar tespit edilmiştir. PKENT İşletmesi 2020 yılını Brüt Zarar ile kapatmıştır. Esas Faaliyet Kârı açısından da bir işletmede (AVTUR) artış görülmüştür. Üç işletme (AYCES, MARTI ve PKENT) 2020 yılında Faaliyet Zararına geçmiş, iki işletmenin ise Faaliyet Zararları %161 (ULAS) ve %79,30 (TEKTU) artmıştır. Dönem Net K/Z açısından işletmeler incelendiğinde, AYCES İşletmesi 2020 yılında %470,88'lik bir azalışla yüksek düzeyde zarara uğramıştır. PKENT İşletmesinde aynı şekilde Dönem Net Kârında yaşanan %109'luk azalışla 2020 yılı zararlı kapatılmıştır. MARTI ve TEKTU İşletmeleri 2019 ve 2020 yıllarında zarar etmiş, TEKTU İşletmesinin zararı 2020'de %26 daha artmıştır. AVTUR ve MAALT İşletmeleri 2019 ve 2020 yıllarında Net Kâra ulaşmışsa da kârlılıklarında düşüş görülmüştür. Sadece ULAS İşletmesi 2019 yılında zarar ettikten sonra 2020'de kâra ulaşmıştır.

BİST Turizm Endeksi İşletmeleri Oran Analizi

BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibariyle Likidite oranı olarak Cari Oran (CO) bazındaki değerlendirmeler tablo 6 ile Net İşletme Sermayesi (NİS) tablo 7'deki gibidir.

Tablo 6: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Likidite Oranları

İşletmeler	Cari Oran (CO)	
	31.12.2019	31.12.2020
AYCES	0,53	0,21
AVTUR	2,53	6,02
MAALT	15,55	16,65
MARTI	0,31	0,11
PKENT	1,35	1,23
TEKTU	0,72	0,97
ULAS	4,40	6,50

Tablo 7: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Net İşletme Sermayesi

İşletmeler	Net İşletme Sermayesi (NİS)	
	31.12.2019	31.12.2020
AYCES	-4.201.659	-9.191.637
AVTUR	6.885.198	10.163.838
MAALT	121.479.845	110.994.800
MARTI	-317.300.023	-1.211.621.144
PKENT	6.407.610	4.358.155
TEKTU	-39.043.720	-3.744.807
ULAS	11.447.922	9.254.071

CO ve NİS, işletmelerin KV yükümlülüklerini karşılayabilme düzeyinin ölçülmesi ve likit pozisyonunun yeterli olup olmadığının belirlenmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Yazında, CO'un 1,5-2 aralığında olması beklenmektedir.

BİST Turizm Endeksi İşletmelerinin 2019: CO bakıldığında, sadece bir işletmede (MAALT) 15,55'lik bir orana ulaşılmıştır ki bu oranın bu kadar yüksek çıkması da istenen bir durum değildir. Çünkü işletmenin elinde atıl olarak bulunan ve yatırıma dönüştüremediği yüksek tutarda likit değer olduğunu belirtir. Bunun dışında; 4,40 (ULAS); 2,53 (AVTUR) ve 1,35 (PKENT)' lik oranlar normal düzeyde kabul edilebilir. Başka bir ifadeyle üç işletmenin de KV yükümlülüklerini karşılayabildiği söylenebilir. Yine 0,72 (TEKTU); 0,53 (AYCES) ve 0,31 (MARTI) gibi CO sonuçları işletmelerin KV yükümlülüklerini yerine getiremediğini ortaya koymaktadır. Bu da işletmelerin devamlılığı için büyük bir risk oluşturmaktadır. Söz konusu işletmelerin 2020: CO incelendiğinde yine MAALT İşletmesinin 16,65'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bunun dışında; 6,05 (ULAS); 6,02 (AVTUR) ve 1,23 (PKENT)' lük oranlarla sadece üç işletmenin CO' un iyi düzeyde olduğu diğer üç işletmenin ise 0,97 (TEKTU); 0,21 (AYCES) ve 0,11 (MARTI)' lik oranlarla likit açıdan çok zayıf durumda kaldıkları ve KV yükümlülüklerini yerine getiremeyecekleri tespit edilmiştir.

İşletmelerin NİS incelendiğinde; 31.12.2019 tarihi itibariyle bir işletmenin (MAALT) çok yüksek, üç işletmenin (AVTUR, PKENT ve ULAS) pozitif ve normal düzeyde, üç işletmenin (AYCES, MARTI ve TEKTU) ise negatif NİS sahip olduğu görülmektedir. NİS Dönen Varlık Toplamı ile KV Yükümlülükler arasındaki fark olduğundan

sonucun negatif olması işletmelerin sahip oldukları Dönen Varlıklar ile KV Yükümlülüklerini ödeyemediğini ve işletmelerin büyük bir tehdit altında bulduklarını göstermektedir. 31.12.2020 tarihi itibarıyla genel anlamda işletmelerin NİS de düşüş görülmektedir. Özellikle iki işletmenin (AYCES ve MARTI) 2019’da negatif olan NİS

%118,8 ve %281 düzeyindeki olumsuz artışla daha da kötüleşmiştir.

BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibarıyla Finansal Yapı olarak Finansal Kaldıraç Oranı (FKO) ve Finansman Oranı (FO) ile Duran Varlıklar / Devamlı Sermaye bazındaki değerlendirmeler tablo 8’deki gibidir.

Tablo 8: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Finansal Yapı Oranları

İşletmeler	Toplam Yabancı Kaynaklar / Toplam Varlıklar (Finansal Kaldıraç Oranı)		Toplam Yabancı Kaynaklar / Toplam Özkaynaklar (Finansman Oranı)	
	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2019	31.12.2020
AYCES	0,204	0,22	0,255	0,278
AVTUR	0,11	0,105	0,127	0,118
MAALT	0,465	0,40	0,871	0,675
MARTI	0,95	0,96	19,11	26,13
PKENT	0,375	0,39	0,60	0,64
TEKTU	0,29	0,36	0,41	0,55
ULAS	0,18	0,124	0,22	0,14
İşletmeler	Duran Varlıklar / Devamlı Sermaye			
	31.12.2019	31.12.2020		
AYCES	1,015	1,035		
AVTUR	0,93	0,90		
MAALT	0,22	0,34		
MARTI	1,49	8,43		
PKENT	0,85	0,90		
TEKTU	1,03	1,00		
ULAS	0,58	0,73		

Finansal yapı içinde, işletmelerin borç oranının en fazla %50-%60 olması yazında genel kabul görmüştür (Toroslu ve Durmuş, 2016: 149). Turizm işletmelerinin 31.12.2019 tarihli Finansal Durum Tablolarında sadece MARTI İşletmesinin 0,95’lik bir oranla çok yüksek düzeyde borçlanma içinde olduğu belirlenmiştir. Diğer işletmelerin FKO, %11 ila %46 arasında değişmektedir. Bu da işletmelerin Toplam Varlıkları (Kaynakları) içinde borçlanmaların yüksek olmadığını göstermektedir. Söz konusu işletmelerin 31.12.2020 tarihli Finansal Durum Tablolarında ise borçlanma düzeylerinin çok farklılık göstermediği, önceki yıllarla genellikle aynı düzeylerde olduğu ortaya konulmuştur.

Toplam Yabancı Kaynakların (Yükümlülüklerin) Özkaynaklara oranının 1 veya altında olması yazında genel kabul görmektedir. Bu oranın 1’den yüksek olması işletmelerin varlıklarını finanse ederken borçlandıklarını ve toplam kaynaklar içinde özkaynak paylarının giderek azaldığını ifade etmektedir (Akgüç, 1998: 36). 31.12.2019 tarihli Finansal Durum Tablolarında turizm işletmelerinden sadece MARTI işletmesinin FO:

19,11 olarak çok yüksek çıkmıştır. Aynı işletmenin FKO da yüksek çıkmış olması bu durumu netleştirmektedir. Diğer altı işletmenin FO 1’in altında çıkarak Özkaynakların yeterli düzeyde olduğunu belirtmektedir. Hatta borçlanma düzeylerinin genel olarak çok düşük olduğu da söylenebilir. Benzer durum 31.12.2020 tarihli Finansal Durum Tablolarında da ortaya çıkmıştır. Sadece MARTI İşletmesinin borçlanma düzeyi çok yüksek olup, diğer işletmelerin FO standardın altında kalmıştır.

Duran Varlıklar / Devamlı Sermaye Oranı; Duran Varlıkların ne kadarının Özkaynak ve UV Yükümlülükler ile finanse edildiğini gösteren bu oranın mutlaka 1’den küçük olması istenir. Çünkü oranın 1’den büyük olması Duran Varlıkların bir kısmının KV yükümlülüklerle sağlanmış olduğunu gösterir ki bu da işletmenin üçüncü kişilerin baskısı altına girmiş olduğunu ortaya koyar. Turizm işletmeleri içinde MARTI İşletmesinin Duran Varlıklar / Devamlı Sermaye oranı 1,49 olarak bulunmuş ve işletmenin Duran Varlık finansmanında KV yükümlülüklerle yöneldiği belirlenmiştir. Söz konusu işletmenin Finansal Yapı

Oranlarının da çok yüksek düzeyde belirlenmiş olması, böyle bir sonucu olası hale getirmiştir. AYCES ve TEKTU İşletmelerinin de Duran Varlıklar / Devamlı Sermaye oranları 1,01 ve 1,03 olarak hesaplanmış, ancak bunlarda Devamlı Sermayenin tam olarak Duran Varlık finansmanını sağladığı ortaya çıkmıştır. Diğer dört işletmede oranın 1'den düşük çıkması bu işletmelerin Duran Varlık finansmanında KV yükümlülüklerine gitmediğini belirlemiştir ve bu da işletmeler açısından çok olumludur. 31.12.2020 tarihindeki

Finansal Durum Tablolarına göre de benzer sonuçlar elde edilmiş, MARTI İşletmesinin durumu daha da kötüleşmiş, diğer işletmelerin durumunda çok önemli farklılıklar tespit edilmemiştir.

BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibariyle Varlık Kullanım Oranları olarak Aktif Devir Hızı (AktDH) ve Özkaynak Devir Hızı (ÖzKDH) bazındaki değerlendirmeler tablo 9'daki gibidir.

Tablo 9: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Varlık Kullanım Oranları

İşletmeler	Net Satışlar / Ortalama Toplam Varlıklar (Aktif Devir Hızı)		Net Satışlar / Toplam Özkaynaklar (Özkaynak Devir Hızı)	
	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2019	31.12.2020
AYCES	0,17	0,080	0,21	0,10
AVTUR	0,050	0,03	0,06	0,03
MAALT	0,03	0,03	0,055	0,05
MARTI	0,14	0,040	2,73	1,09
PKENT	1,60	0,56	2,56	0,92
TEKTU	0,04	0,016	0,05	0,02
ULAS	-	-	-	-

AktDH, işletmelerin sahip oldukları toplam varlıklar ile yarattıkları satış hacmi başarısını ölçen bir orandır. AktDH düşük olması, işletmede tam olarak kullanılmayan varlıkların bulunduğunu göstermektedir. BİST Turizm Endeksi İşletmelerinden sadece PKENT İşletmesi AktDH 1,60 oranı dışında diğer beş işletmenin (AYCES, AVTUR, MAALT, MARTI ve TEKTU) AktDH 0,03-0,14 aralığında yer almaktadır. 2019: Sonuçlar, turizm sektöründe salgın sürecinin olumsuz etkileri olarak görülmektedir. Turizm gelirlerinin az olması, oranı çok düşük düzeylere indirmiştir. 2020: Sonuçlar, AktDH her işletme için daha da düşmüştür. En yüksek oran yine PKENT İşletmesinde 0,56 olarak, en düşük oran ise 0,016 ile TEKTU İşletmesinde hesaplanmıştır. Salgının olumsuzlukları turizm sektörünü 2020'de daha da derinden etkilemiştir. ULAS işletmesine ait Hasılat rakamı yer almadığından işletmeye ilişkin oran hesaplanamamıştır.

ÖzKDH, Net Satışların Özkaynaklara bölünmesiyle hesaplanır ve Özkaynakların ne

ölçüde verimli kullanıldığının belirlenmesinde yol gösterir. Oranın düşük olması işletmenin Özkaynaklarını etkin kullanmadığını belirtir. 31.12.20219 tarihli Finansal Durum Tablolarında MARTI ve PKENT İşletmelerinin oranları 2'nin üzerinde (2,73 ile 2,56) olup, diğer beş işletmenin oranları 0,05 ila 0,21 aralığında çok düşük düzeylerde saptanmıştır. ULAS İşletmesine ilişkin ÖzKDH hesaplanamamıştır. 31.12.2020'de ise MARTI ve PKENT İşletmelerinin de sözkonusu oranları düşmüş, en düşük oran 0,02 ile TEKTU İşletmesine ait olmuştur. ÖzKDH oranlarının düşük düzeyde belirlenmesi, hasılat tutarlarının çok önemli düzeyde azalmasından kaynaklanmıştır.

BİST Turizm Endeksi işletmeleri 2019 ve 2020 yılları itibariyle Kârlılık Oranları olarak Aktif Kârlılık Oranı ve Mali Kârlılık Oranı ile Faaliyet Kârı veya Zararı (K/Z) / Net Satışlar, Net Kâr Marjı bazındaki değerlendirmeler tablo 10'daki gibidir.

Tablo 10: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri: Kârlılık Oranları

İşletmeler	Net Kâr (veya Zarar) / Toplam Varlıklar (Aktif Kârlılık Oranı)		Net Kâr (veya Zarar) / Özkaynaklar (Mali Kârlılık Oranı)	
	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2019	31.12.2020
AYCES	0,0098	-0,037	0,012	-0,05
AVTUR	0,072	0,023	0,081	0,03

MAALT	0,104	0,095	0,19	0,16
MARTI	-0,039	-0,010	-0,78	-0,29
PKENT	0,21	-0,019	0,33	-0,031
TEKTU	-0,035	-0,043	0,05	-0,07
ULAS	-0,034	0,17	-0,04	0,19
	Net Kâr (veya Zarar) / Net Satışlar (Net Kâr Marjı)		Faaliyet Kârı (veya Zararı) / Net Satışlar	
İşletmeler	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2019	31.12.2020
AYCES	-0,06	-0,47	0,16	-0,36
AVTUR	1,42	0,81	-0,12	0,224
MAALT	3,52	3,40	-0,16	0,011
MARTI	-0,29	-0,26	0,11	-0,19
PKENT	0,13	0,03	0,20	-0,13
TEKTU	-0,92	-2,70	-0,21	-0,85
ULAS	-	-	-	-

Aktif Kârlılığı Oranı, Varlıkların işletmede ne ölçüde kârlı kullanıldığını tespit etmek amacıyla hesaplanır. Oranın yüksek olması tercih edilir. BİST Turizm Endeksi İşletmelerinin 31.12.2019 tarihi itibarıyla Aktif Kârlılık Oranlarının çok düşük düzeylerde olduğu tespit edilmiştir. Dört işletmenin (PKENT, MAALT, AVTUR ve AYCES) Aktif Kârlılık Oranları 0,21-0,0098 aralığında, üç işletmenin (ULAS, TEKTU ve MARTI) ise negatif olarak -0,034 ila -0,039 olduğu ortaya konmuştur. Bu durum salgın sürecinde turizm işletmelerinin varlıklarını etkin kullanmadığını göstermektedir. 31.12.2020 tarihli Finansal Durum Tablolarında durumları daha da kötüleşmiştir. Dört işletmede (AYCES, MARTI, PKENT ve ULAS) oran negatif düzeyde hesaplanmış, pozitif düzeyde olan oranlar ise 0,17 - 0,023 aralığında kalmıştır. Covid-19 Salgın süreci turizm işletmelerini 2020’de daha da olumsuz etkilemiştir.

Net Kârın Özkaynaklar bölünmesiyle hesaplanan Mali Kârlılık Oranı, işletme sahip veya sahipleri tarafından sağlanan sermayenin bir birimine düşen kâr oranını ortaya koymaktadır. BİST Turizm Endeksi İşletmelerine ilişkin olarak 2019’da Mali Kârlılık Oranları oldukça düşüktür. Beş işletmeye (AYCES, AVTUR, MAALT, PKENT ve TEKTU) ilişkin oranlar 0,01-0,19 aralığında, iki işletmeye ilişkin oranlar ise negatif olarak -0,04 (ULAS) ve -0,78 (MARTI) olarak belirlenmiştir. 2020’de ise oranlar daha da düşük tespit edilmiş, negatif Mali Kârlılık Oranı dört işletme (AYCES, MARTI, PKENT ve TEKTU) için hesaplanmıştır. Bu durumun önemli nedeni, 2019 ve 2020 yıllarına ait Hasılat rakamlarının çok düşük düzeylerde

oluşması ve bunun sonucunda Dönem Kârının da çok düşük hesaplanması hatta zararın ortaya çıkmasıdır.

Satışlar üzerinden faaliyet kârlılığını gösteren Faaliyet Kârı veya Zararı (K/Z) / Net Satışlar oranı, işletmenin ana faaliyetlerinin ne ölçüde kârlı olduğunun tespitinde kullanılır. Oranın yüksek olması, işletmenin ana faaliyetlerinin verimli ve kârlı olduğunu gösterir. Çalışmada ele alınan BİST Turizm Endeksi İşletmelerinin 31.12.2019 tarihli Kâr veya Zarar Tablolarında Faaliyet Kârlılıkların çok düşük düzeyde seyrettiği, hatta üç işletmede (AVTUR, MAALT ve TEKTU) negatif olduğu tespit edilmiştir. 31.12.2020 tarihli Kâr veya Zarar Tablolarında durumun daha da kötüleştiği ve dört işletmenin (AYCES, MARTI, PKENT ve TEKTU) negatif faaliyet kârlılığına sahip olduğu görülmüştür. Dört işletmenin negatif olan sözkonusu oranları -0,13 ila -0,85 aralığında, diğerlerinde (AVTUR ve MAALT) ise 0,11 ve 0,224’tür.

Net Kâr Marjı, dönem kârının net satışların yüzde kaçını oluşturduğunu gösterir. Oranın yüksek çıkması işletmenin yaptığı satışlardan yüksek düzeyde net kâr elde ettiğini ortaya koyar. Turizm Endeksi İşletmelerinin 31.12.2019 tarihli Kâr veya Zarar Tablolarında; Net Kâr Marjlarının düşük, hatta üç işletmede (AYCES, MARTI ve TEKTU) negatif olduğu hesaplanmıştır. 2020’de aynı olumsuzluklar devam etmiştir. Sadece MAALT İşletmesinin oranı 3,40 olarak en yüksek düzeyde gerçekleşmiştir.

BİST Turizm Endeksi İşletmeleri Bağımsız Denetçi Raporları Üzerine Covid-19 Salgın Etkisinin İncelenmesi

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KKGK) Mart 2020’de denetçilere yardımcı olmak amacıyla “Covid-19 Salgınının Yürütülen Bağımsız Denetimlere Etkisi” olarak şu alt başlıklarla ilgili öz sunulan birtakım yönlendirici açıklamaları kamuoyu ile paylaşmıştır:

- ✓ Yeni Denetim Sözleşmesinin Kabulü: Seyahat edememe ve ofis ortamında bulunamama gibi kısıtlarla yeni denetçinin bir önceki denetçinin çalışmalarını gözden geçirmesinin olanaksızlaşması, denetim dosyasına uzaktan erişimin sağlanması;
- ✓ Denetimin Planlanması ve Risk Değerlendirme Süreci: Covid-19 etkisiyle 31.12.2019 tarihinde sona eren dönemlere ilişkin tamamlanmayan denetimlerin risk değerlendirmeleri ve müteakip denetim prosedürlerine yönelik planlarının yeniden ele alınması; savaş, doğal afet veya salgın hastalıkların yaşandığı dönemlerde iç kontrol sisteminin etkinliği, hata ve hile kaynaklı önemli yanlışlık riskinin artıp artmadığı;
- ✓ Önemlilik: Covid-19 salgının etkisiyle denetlenen işletmelerin finansal tablolarında standart olmayan (beklenmeyen veya alışagelmemiş dışında) tutar ya da açıklamaların yer alması, özel şartlarla ilgili işlem sınıfları, hesap bakiyeleri veya açıklamalara ilişkin ayrı önemlilik seviyesi belirlenmesi;
- ✓ Denetim Kanıtları: Denetim raporunda yer alan görüşe dayanak sağlayan yeterli uygun denetim kanıtı elde edememesi, daha fazla teknoloji destekli prosedürlere yönelim, Covid-19 salgın nedeniyle oluşan fiziki kısıtlamalar ve dış teyit prosedürlerinin zorlaştırması;
- ✓ İşletmenin Sürekliliği: Belirsizlik ortamında işletmelerin yeterli likiditeye sahip olamaması, salgın sürecinin ve doğal olarak alınan önlemlerin uzaması durumunda nakit akışlarının etkinliği, yeni kaynak bulma olanakları;
- ✓ Grup Denetimleri: Topluluk denetçisinin Covid-19 kaynaklı nedenlerle (seyahat engelleri, bilgiye erişim engelleri veya birim denetçisinin çalışma kâğıdına erişimdeki engeller) bağlı birimler için yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edememesi ihtimali;

- ✓ Kilit Denetim Konuları (KDK): Denetçinin mesleki muhakemesine göre Covid-19 etkisini KDK olarak belirleyerek, bu kapsamdaki işlere denetçi raporunda yer vermesi;
- ✓ Denetçi Raporu Üzerindeki Potansiyel Etkiler: Denetçiler tarafından Covid-19 Salgın denetçi raporu üzerinde etkileri örneklerle sınırlı olmamak üzere KDK olarak belirlenmesi, salgın etkileri kapsamında şirket tarafından yapılan açıklamalara dikkat çekmek adına denetçi raporuna “Dikkat Çekilen Hususlar” paragrafının eklenmesi, işletmenin sürekliliği esasını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin olduğu durumlarda denetçi raporuna “İşletmenin Sürekliliğiyle İlgili Önemli Belirsizlik” paragrafının da eklenmesi, Covid-19 Salgın etkileri kapsamında yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edemediği durumlar ile söz konusu etkilerin önemli ve yaygın olup olmadığı hususundaki değerlendirmeleri doğrultusunda denetçi raporunda olumlu görüş dışında başka bir görüş verilmesi;
- ✓ Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar: Covid-19 Salgın 31.12.2019 tarihinden sonra (özel hesap dönemleri hariç olmak üzere) etkilerinin hissedilmeye başladığı göz önünde bulundurulduğunda; söz konusu durumun finansal tablolarda yer verilmesi gereken bilanço tarihinden sonraki bir olay olarak görülmesi, denetçi görüşünde bu hususa dikkat çekip çekilmeyeceği, yapılan açıklamanın doğru ve yeterli olup olmadığının değerlendirmesi.

Ayrıca TÜRMÖB tarafından yayımlanan Covid-19 Salgın etkisi “Koronavirüs Krizi: Finansal Raporlama ve Denetim Üzerindeki Sonuçları”nda denetçi raporundaki olası öz etkilerini; kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar için, koronavirüs salgın nedeniyle ihtiyaç duyulabilecek ilave bir denetim çalışması ile ilgili KDK, finansal tablolarda açıklanan önemli bir olayı veya salgından kaynaklanan önemli bir belirsizliği vurgulamak için “dikkat çeken hususlar” paragrafı, işletmenin sürekliliği ile ilgili önemli bir belirsizlik paragrafı (örneğin; finansal tablolardaki yetersiz dipnot açıklamaları veya ilgili bir nitelik ya da olumsuz görüş), yeterli ve uygun bir denetim kanıtı elde edilemediğinde denetimin kapsamının sınırlandırılmasından dolayı şartlı bir görüş veya olumlu görüş dışında bir görüşün beyan edilmesi

vd. şeklinde belirtilmiştir. Yine 31.12.2019 sonu Avrupa'daki işletmeler için, salgın vakası Ocak 2020'nin ortasında meydana geldiğinden koronavirüsün ortaya çıkışı 2019 yılı için bilanço sonrası düzeltme gerektirmeyen ancak 2020 tarihi itibarıyla sona eren raporlama dönemi için düzeltme gerektiren bir husus olması, işletmelerin yönetim raporunda temel riskleri ve belirsizlikleri belirtirken koronavirüsün olası etkileri konusunda

daha fazla açıklama ve bilgiye yer verilip verilmeyeceği vb. gibi sunulmuştur (TÜRMOB International, 2020). Buna göre Covid-19 Salgın etki yansıması bağlamında, BİST Turizm Endeksi İşletmelerinin 2019 ve 2020 yılları itibarıyla BDR' den içerik analizi yardımıyla elde edilen öz bilgiler; denetim şirketi, denetim görüşü, Kilit Denetim Konuları (KDK) şeklinde 2019: Tablo 11 ve 2020: Tablo 12' deki gibidir:

Tablo 11: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri 2019 Yılı Öz Denetim Bilgileri

İşletmeler	31.12.2019		
	Denetim Şirketi	Denetim Görüşü	KDK
AYCES	PwC Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik AŞ (SMMM Sorumlu Denetçi)	Olumlu Görüş	(1) Arazi ve Arsalar, yeraltı yerüstü düzenleri ile binaların gerçeğe uygun değer tespiti
AVTUR	Reform Bağımsız Denetim AŞ [A Member Firm of Allinial Global] (Sorumlu Ortak Başdenetçi)	Olumlu Görüş	(1) İlişkili taraflarla olan işlemler (2) Yatırım amaçlı gayrimenkullerde yeniden değerlendirme
MAALT	PwC Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik AŞ (SMMM Sorumlu Denetçi)	Olumlu Görüş	(1) Maddi duran varlıklar - geri kazanılabilir tutarın denetimi
MARTI	Gürel Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim Hizmetleri AŞ [An Independent Member of Baker Tilly International] (Sorumlu Denetçi)	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	Bildirim yok
PKENT	AAC Bağımsız Denetim Danışmanlık ve YMM AŞ (SMMM Sorumlu Denetçi)	Olumlu Görüş	(1) Ticari Alacakların Geri Kazanılabilirliği
TEKTU	Gürel Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim Hizmetleri AŞ [An Independent Member of Baker Tilly International] (Sorumlu Denetçi)	Olumlu Görüş	(1) Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (2) Finansal Borçlar (3) Maddi Duran Varlıklar
ULAS	Banden Bağımsız Denetim Hizmetleri AŞ (Sorumlu Denetçi)	Olumlu Görüş	(1) Gayrimenkul Satışından Doğan Alacaklar

Tablo 12: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri 2020 Yılı Öz Denetim Bilgileri

İşletmeler	31.12.2020		
	Denetim Şirketi	Denetim Görüşü	KDK
AYCES	PwC Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik AŞ (Farklı SMMM Sorumlu Denetçi)	Olumlu Görüş	(1) Arazi, binalar ve yerüstü düzenlerinin gerçeğe uygun değerleri
AVTUR	Reform Bağımsız Denetim AŞ (Aynı Sorumlu Ortak Başdenetçi)	Olumlu Görüş	(1) İlişkili taraflarla olan işlemler (2) Yatırım amaçlı gayrimenkullerde yeniden değerlendirme
MAALT	PwC Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik AŞ (Aynı SMMM Sorumlu Denetçi)	Olumlu Görüş	(1) Maddi duran varlıklar - geri kazanılabilir tutarın denetimi
MARTI	Gürel Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim Hizmetleri AŞ [An Independent Member of Baker Tilly International] (Aynı Sorumlu Denetçi)	Sınırlı (Şartlı) Olumlu Görüş	Bildirim yok
PKENT	C&Ç Bağımsız Denetim ve Yönetim	Olumlu Görüş	(1) Ticari Alacakların Geri

	Danışmanlığı AŞ (Sorumlu Denetçi)		Kazanılabilirliği
TEKTU	Gürel Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim Hizmetleri AŞ [An Independent Member of Baker Tilly International] (Aynı Sorumlu Denetçi)	Şartlı Olumlu Görüş	(1) Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (2) Finansal Borçlar (3) Maddi Duran Varlıklar
ULAS	Banden Bağımsız Denetim Hizmetleri AŞ (Aynı Sorumlu Denetçi)	Olumlu Görüş	(1) Yatırım amaçlı gayrimenkullerin değerlendirilmesi ve kira gelirleri

Tablo 11 ve 12’ den de görüleceği üzere toplam yedi işletmenin incelenen BDR’ de denetim bilgisi değerlendirildiğinde; denetim şirketi açısından iki işletmenin (AYCES ve MAALT) dört büyük denetim firması olarak adlandırılan şirketlerden “PwC Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik AŞ” tarafından denetlendiği, ancak bu işletme denetçilerinin birinde (MAALT) ikinci dönemde de devam ettiği, diğerinde değiştiği (AYCES), sadece bir işletmenin (PKENT) 2019 ve 2020 yılları itibarıyla denetim şirketinin değişecek farklılaştığı, diğerlerinde aynı denetim şirketi ve aynı sorumlu denetçi ile denetimin sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Denetim görüşü açısından söz konusu işletmeler içinde bir işletmenin (MARTI) her iki dönemde ve bir işletmenin (TEKTU) sadece 2020’de “Şartlı (Sınırlı) Olumlu Görüş” dışında tümünün “Olumlu Görüş” olduğu saptanmıştır. KDK açısından, tüm işletmelerin hem 2019’da hem 2020’de aynı KDK olup, sadece TEKTU İşletmesi her iki dönemde üçer, AVTUR İşletmesi ikişer, diğer işletmeler birer KDK bildirmişlerdir. KDK genelde tümünde farklılaşmış, sadece Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (AVTUR ve TEKTU) ve MDV (MAALT ve TEKTU) ikisinde ortaktır. TTK’nin 403. maddesi ve “Bağımsız Denetim Standardı 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi” ilgili hükümleri gereğince payları borsada işlem gören işletmelerin BDR’ de KDK belirlemek zorunlulukları bulunmakla birlikte denetçi görüşünün, olumsuz görüş veya görüş vermektan kaçınma şeklinde olması durumunda KDK açıklanmayacaktır. Buna göre; olumlu görüş dışında görüş “Sınırlı (Şartlı) Olumlu Görüş” beyan edilen MARTI İşletmesi her iki dönemde KDK bildirmemiştir. Ancak TEKTU 2020’de bir önceki yıl bildirdiği KDK aynısını aynen açıklamayı tercih etmiştir. Kısacası denetim görüşü boyutuyla 2019’da altı 2020’de beş işletmenin en fazla olumlu görüş, 2019’da bir ve 2020’de iki işletmenin sınırlı olumlu görüş verildiği, büyük denetim firmalarından en çok denetimi yapan denetim şirketi boyutuyla PwC ile iki işletmenin

denetlendiği, KDK boyutuyla olması gereken şekilde en az bir bildirimde bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca denetçi raporlarında dikkati çeken birkaç hususu paylaşmak yararlı olacaktır.

AVTUR’ un 2020: BDR’ de; “**Diğer Hususlarda: Teminat, Rehin, İpotekler (TRİ) 2020:12.500.000TL (2019: Aynı)**” olduğu görülmüştür. İşletmeler açısından Covid-19 Salgın sürecinde kredi kullanımı ve TRİ gösterimi yaygın başvuru sonuçlarıdır.

MAALT Finansal Tablolar ve BDR’ de; “**Görüşü Etiklemeyen Dikkat Çekilen Husus: Şirket’in, Antalya’da bulunan 31.12.2020 tarihi itibarıyla MDV hesabında ... tutarındaki Talya Otel’inin yeniden yapımı dahil renovasyon imkanlarına yönelik hukuki açıdan yapılması gereken işlemlere dair resmi makamlarla görüşmeleri ve hukuki süreç devam etmekte olup, otelin faaliyetleri 13.05.2013’te geçici süreliğine durdurulmuştur. 14.01.2021 tarihli Mahkeme kararıyla imar uygulaması, ruhsat ve izinlerin alınması gibi ilgili bütün idari işlem ve yargı süreçlerindeki gelişmeler dikkate alınarak yatırım çalışmalarına başlanmıştır. Yatırımın yaklaşık üç yıl içinde tamamlanması planlanmaktadır.**” ifadesine yer verildiği saptanmıştır.

MARTI İşletmesi raporlama döneminin dokuz aylık süreyi kapsadığı görülmüştür. Ayrıca 01.04.2019-31.03.2020: BDR’ de “**Sınırlı Olumlu Görüşün Dayanağı: I-Grup’un 31.10.2019, 18.12.2019 ve 10.01.2020 tarihlerinde KAP’ ta açıkladığı üzere, Denizbank AŞ ve Deniz Faktoring AŞ’den kullanılmış olan ve finansal tablolardaki ... krediler alacaklı banka ve factoring kuruluşu tarafından icra takibine konu edilmiş ve tamamına muacceliyet kazandırılmıştır. Denetim faaliyetleri esnasında Banka’ya mutabakat yazısı gönderilmiş olup; banka tarafından cevap yazısında gönderilen kredi bilgilerine yer verilemeyeceği ve icra dairelerinden kapak hesaplarının alınabileceğine dair açıklama yapılmıştır. Covid-19 salgınından dolayı icra dairelerinin kapalı olması nedeniyle icra dairesinden 31.03.2020’de icra kapak**”

hesapları temin edilememiştir. Kredilere ilişkin faiz tahakkukları şirket yönetimi tarafından 31.12.2019 itibariyle temin edilen icra kapak yazılarındaki faiz oranları baz alınarak hesaplanmıştır. Denetim şirketi tarafından mevcut fiili durumu gösterir sağlıklı bir mutabakat yapabilme imkânı bulunamamıştır. **II- İlişikteki Finansal Durum Tablosunda, MDV hesap grubunda ...devam edilen yatırımlar içerisinde ... Kültür ve Turizm Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından açılan kesin tahsisin iptali ve verilen ön iznin iptaline ilişkin davalara ilgili dipnotlarda yer verilmiştir. Grup yönetimi bahse konu gayrimenkullerden gelecekte ekonomik fayda beklediğinden bu tutarları finansal tablo dışı bırakmamıştır. ...”** **“Dikkat Çekilen Hususlar:** a) Finansal Durum Tablosundaki, yatırım amaçlı gayrimenkulleri için yaptırmış olduğu değerlendirme raporları önceki dönemden farklı bir değerlendirme firması tarafından yapılmış olup; sınırlı olumlu görüşün dayanağı bölümünde belirtilen ... değerlemelerde 2019: 46.696.000TL (6.997.752Euro) iken 2020: 69.500.000TL (9.632.710Euro) değerlendirilmiş, toplam değer artışı 21.506.264TL’dir. ... arsanın yeni değerlendirme raporunda gerçeğe uygun değeri 9.390.000TL (1.301.455Euro) değerlendirilmiş, toplam değer artışı 6.324.254TL’dir. ... 2019: 227.944.000TL (36.073.938 Euro) değer öngörülmüş iken 2020: 292.820.000TL (40.584.893Euro) değerlendirilmiş, değer artışı 64.876.000TL’dir. Yeni değerlendirme firması tarafından hazırlanan değerlendirme raporlarında **“Değerleme işlemi olumsuz yönde etkileyen / sınırlayan faktörler”** bölümünde, **“Koronavirüs (Covid-19) olarak bilinen bulaşıcı hastalık nedeniyle; Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulu’nun önerileri doğrultusunda hareket edilerek saha ziyaretleri zorunlu olarak durdurulmuş olup, çalışmalar masa başından yürütülmüştür. Bu nedenle, konu gayrimenkul yerinde görülememiş ve ilgili Belediye’de imar dosyası incelemesi yapılamamıştır.”** ibaresi yer almaktadır. ... b) İlgili Dipnotta açıklanan, birleşen Kibele Proje Yönetimi ve Danışmanlık AŞ ile Narin Tekstil Endüstrisi AŞ’den alacakların tasfiyesine ilişkin protokol kapsamında tahsil edilmesi gereken alacaklar mevcut olup; bilanço tarihi itibariyle tahsilatları henüz gerçekleştirilmemiştir. c) 2020: 127.551.613TL net zarar ettiğini ve kısa vadeli borçlarının toplam varlıklarını 1.012.729.477TL aştığını ilgili finansal

tablo dipnotunda ifade edilen bu olay veya şartlar, bu dipnotta açıklanan diğer hususlarla birlikte, sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin mevcut olduğunu göstermektedir. Ancak bu hususlar tarafımızca verilen görüşü etkilememektedir.” ifadelerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Yine erişilebilen 01.04.2020-30.09.2020 ara dönem raporlamasında **“Sınırlı (Şartlı) Olumlu Görüş”** verilmiş, gerekçeleri daha da detaylandırılmış ve Covid-19 etkisi üst seviyede belirginleştirilmiştir. İşletmeler açısından Covid-19 Salgın sürecinde mutabakat alınmaması, nakitte kalınması, nakit açığının olması, kredi kullanımı, alacakların tahsil edilememesi, değerlemeye gidilmesi, dikkat çekilen hususlarla işletmenin sürekliliği bağlamında önemli bir belirsizliğin mevcudiyeti yaygın sonuçlar olarak görülmektedir.

TEKTU İşletmesi 2020: Finansal Tablolar ve BDR’ de; **“Şartlı Görüşün Dayanağı:** ... ilişkili taraftan pay satın alınması işleminde Tek-Art İnşaat Ticaret Turizm Sanayi ve Yatırımlar AŞ’in mal varlığının ... azaltıldığı tespit edilmiştir. İlgili kurul kararının iptaline ilişkin olarak, Şirket tarafından yürütmenin durdurulması talep edilmiş ve bu talep reddedilmiştir. Verilen bu karara, Şirket tarafından ... itiraz edilmiş olmakla birlikte, hukuki süreç henüz sonuçlanmamıştır. Konuya ilişkin raporlama tarihi itibariyle şirket yönetimi tarafından konsolide finansal tablolarla herhangi düzeltme yapılmamıştır.”

2020: Endeks dışı ve 2019: Turizm Endeksi faaliyet gösteren UTPYA BDR’ de **“3) İşletmenin Sürekliliğiyle İlgili Önemli Belirsizlik:** Dönem Zararı 5.137.225TL (Geçmiş Yıl Zararları: 130.124.681TL)’dir.” NİS açısından satış amaçlı duran varlık sınıflandırmasının yeri belirtilmiştir. Denetçi, Köker Yeminli Mali Müşavirlik Bağımsız Denetim AŞ (YMM Sorumlu Denetçi)’dir. Ayrıca KDK olarak **“Satış Amaçlı Sınıflandırılan Duran Varlıklar”** bildirilmiştir (Utopya Turizm İnşaat İşletmecilik Tic. AŞ ve Bağlı Ortaklıkları 1 Ocak-31 Aralık 2019 Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu).

BİST Turizm Endeksi İşletmeleri Raporları Covid-19 Salgın Bilgisi

Çalışmada bu başlık altında içerik analizi yardımıyla Covid-19 bilgisine ne şekilde yer verildiği vurgulanacaktır. Bu amaçla irdelenen söz konusu BİST Turizm Endeksi İşletmeleri finansal

tablolar dipnotları ve BDR ile faaliyet raporları Covid-19 bilgileri tablo 13'te sunulduğu gibidir.

Tablo 13: BİST Turizm Endeksi İşletmeleri Raporları Covid-19 Salgın Bilgisi

İşletmeler	Covid-19 Salgın Bilgisi
	<p>2020: Finansal Tablolar ve BDR' de "<u>Dipnot 2 - Finansal Tabloların Sunumuna İlişkin Esaslar 2.2 Türkiye Finansal Raporlama Standartları'ndaki Değişiklikler a) 31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla yürürlükte olan yeni standartlar ile mevcut önceki standartlara getirilen değişiklikler ve yorumlar: TFRS 16 'Kiralamalar Covid-19 Kira imtiyazlarına ilişkin' değişiklikler:</u> 01.06.2020'de veya sonra başlayan yıllık raporlama dönemlerinde geçerli, Covid-19 salgını nedeniyle kiracılara kira ödemelerinde bazı imtiyazlar sağlanmıştır. Bu imtiyazlar, kira ödemelerine ara verilmesi veya ertelenmesi dahil olmak üzere çeşitli şekillerde olabilir. 28.05.2020'de, UMSK UFRS 16 Kiralamalar standardında yayımladığı değişiklik ile kiracıların kira ödemelerinde Covid-19 nedeniyle tanınan imtiyazların, kiralamada yapılan bir değişiklik olup olmadığını değerlendirmemeleri konusunda isteğe bağlı kolaylaştırıcı bir uygulama getirmiştir. Bu değişikliğin Şirket'in finansal durumu ve performansı üzerinde etkisi bulunmamaktadır." Yine "<u>2.6 Önemli Muhasebe Değerlendirme, Tahmin ve Varsayımları: b) Cari Döneme İlişkin Önemli Değişiklikler:</u> Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınından dolayı gerek içinde bulunulan sektörde gerekse genel ekonomik aktivitede ağırlıklı olarak yılın ikinci çeyreğinde yaşanan gelişmeler/ yavaşlamalar ile paralel olarak satış, net çalışma sermayesi ve nakit akış süreçlerinde aksamalar yaşanmış, özellikle sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı dönemlerde faaliyetler geçici duraklatılmıştır. Bu doğrultuda Yönetim tarafından 01.04.2020 ila 30.06.2020 tarihleri arasında Covid-19 nedeniyle faaliyetlere ara verilmesine karar verilmiş, bu süreçte Covid-19'un faaliyetlere ve finansal durumuna olası etkilerini mümkün olan en az seviyeye indirmek için gerekli aksiyonlar yönetim tarafından alınmıştır. Bu esnada Şirket tarafından, yatırım harcamaları, operasyonel giderler ve stokların minimize edilmesi için aksiyonlar alınmış, kısa çalışma ödeneği ve devlet tarafından sağlanan teşviklerden faydalanılmış, likidite pozisyonunu güçlendirmek adına ödeme ve tahsilat vadeleri incelenerek nakit yönetim stratejisi gözden geçirilmiştir. Buna ilave olarak, Covid-19 kapsamında gerekli önlemler sağlanarak "Güvenli Turizm Sertifikası" alınmıştır. ... Tüm bu gelişmeler sonucunda Şirket, 01.07.2020 tarihi itibarıyla faaliyetlerine tekrar başlamış, ancak 01.11.2020 tarihi itibarıyla artan Covid-19 vakaları ve ülke genelinde uygulanan sokağa çıkma yasakları nedeniyle faaliyetlerine tekrar ara vermek durumunda kalmıştır. 2020: Finansal tablolarını hazırlarken Covid-19 salgınının finansal tablolarına olası etkilerini değerlendirmiş ve finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan tahmin ve varsayımlarını gözden geçirmiştir. Bu kapsamda, finansal tablolarda meydana gelebilecek muhtemel değer düşüklükleri değerlendirilmiş ve önemli bir etki tespit edilmemiştir. Covid-19 salgını etkisinin gerek dünyada gerekse Türkiye'de ne kadar süre ile devam edeceği henüz net olarak tahmin edilememekte olup, etkilerin şiddeti ve süresi netleştirilince orta ve uzun vade için daha belirgin ve sağlıklı bir değerlendirme yapma imkânı söz konusu olabilecektir. Salgının seyri ve ülke çapında alınacak kararlar doğrultusunda değerlendirmeler yapılacak olmakla birlikte, Şirket yönetimi, faaliyetlere 2021 yılının ikinci çeyreğinden itibaren devam etmesini planlamaktadır. ... açıldıktan sonra da çalışmalarına kaldığı yerden devam edeceğini öngörmektedir. Salgının ortaya çıktığı ilk dönemlerde gerekli tüm önlemleri hızla hayata geçiren Şirket, Güvenli Turizm Sertifikası doğrultusunda birçok mecrada tanıtımlarına ağırlık vermektedir. Ayrıca, "4 Mevsim Çeşme'de Ev" başlığında pazarlamaya çıkarılan, mutfaklı apart odalar "Altın Yunus Homes" öncelikli hizmete açılarak izole tatil anlayışı ön plana çıkarılmış olup, dış mekândan da erişimi olan bu odalar ilgi görmektedir. Uygulamaya aldığı yeni satış ve pazarlama stratejileri çerçevesinde, artması beklenen iç pazar talebinden daha fazla pay almayı hedeflemektedir. Öte yandan, ana ortağı Yaşar Holding AŞ' in mali yapısının güçlenmesi, mevcut ticari ve diğer borçlarını ödemekte herhangi bir güçlükle karşılaşmaması ve ödemelerini zamanında gerçekleştirmesi için gerekli kaynak ve desteğin sağlanacağını taahhüt etmektedir."</p>
AYCES	<p>2020: Faaliyet Raporu' nda <u>Güvenli Turizmin Adresi: Altın Yunus, "Güvenli Turizm Sertifikası" ile hizmetlerine devam etti;</u> ... geceleme sayısında, Covid-19 salgınıyla hizmete ara verilmesi, konaklamaya açılan oda sayısının azaltılması gibi nedenlerle 2020 yılında %61 oranında düşüş yaşandı. 2020 yılı toplam 52.047 geceleme ile tamamlanırken, ağırlıklı yerli misafirlerin ağırlandığı dönemde iç / dış pazar dengesi ise %97 - %3 olarak gerçekleşti. 2020 yılında doluluk oranı %20,4 olurken, net satışları 22 milyon TL seviyesinde oldu. ... Yılı 2,3 milyon TL tutarında</p>

	<p>sabit kıymet harcamasıyla tamamladı. Nisan, Mayıs ve Haziran ayları boyunca salgın tedbirleri kapsamında hizmetlerine ara verdi. Kapalı olduğu sürede kısa çalışma ödeneğinden faydalandı. Hizmet anlayışını salgın koşullarına uygun olarak yeniledi. Açık Büfe uygulamasında da değişikliğe giderek yemeklerin cam ayraçlar arkasından aşçılar tarafından misafirlere sunulmasını sağladı. Masa ve sandalye mesafeleri de T.C. Sağlık Bakanlığı'nın öngördüğü doğrultuda uygulandı. Covid-19 salgınıyla mücadelede eğitimin önemli rol oynadığı bilinciyle öncelikle tüm çalışanlarına alınacak tedbirler ve müdahaleler konusunda ayrıntılı eğitimler verdi. <u>Gelecek Hedefleri:</u> Salgın süreci ile yükselişe geçen uzun dönem konaklama trendi doğrultusunda Sadece Oda (Room Only) hizmeti ile apart odalarını rezidans şeklinde misafirlerine sunmaya hazırlanıyor. <u>Güçlü İşbirliği Ağı:</u> Küresel salgına karşı tedbirler çerçevesinde Satış Gezisi (Sales Call) ve Tele Marketing yaparak iç pazar münferit satışlarının artırılmasına ilişkin çalışmalar ... acentelerin satış performanslarının artırılmasını da amaçladı. ... Acente çalışanlarına Covid-19 önlemleri anlatılarak farkındalık yaratıldı. 2020'de hizmet kalitesini Covid-19 salgını koşullarına göre güncelleyen ... T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen <u>Güvenli Turizm Sertifikası</u> kriterlerini eksiksiz uygulayarak, konuklarına sağlıklı, hijyenik ve güvenilir bir tatil geçirme imkânı sundu. <u>Sağlık Odaklı İlave Tedbirler:</u> Covid-19 salgınının gölgesi altında geçen 2020'de, satın alınan ürünlerin tesise girişini sağlık ve hijyen kurallarını gözeterek uygulamaları devreye alarak sağladı. Maske, mesafe ve temizlik kurallarına uygun mal kabul alanlarında dezenfeksiyon işlemlerinin gerçekleştirilmesinin ardından tesise girişi yapılan ürünlerle müşterilerine güvenilir hizmet sunmaya devam etti.”</p>
AVTUR	<p>2020: Konsolide Finansal Tablolar ile BDR' de <u>“Not 2 - Konsolide Finansal Tabloların Sunumuna İlişkin Esaslar; Covid-19'un Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri:</u> Ülkemizi ve dünyayı etkisi altına alan Covid-19 sağlık krizi, küresel olduğu kadar bölgesel olarak da ekonomik koşulları olumsuz etkilemiştir. Bu çerçevede, finansal tablolarında gerçeğe uygun değerinden muhasebeleştirilen yatırım amaçlı gayrimenkullerinde operasyonel durumlarını değerlendirmiş ve bu değerlendirme ışığında 31.12.2020 tarihi itibarıyla hazırlanan finansal tablolarında söz konusu değerlerde bir değişiklik ihtiyacı doğup doğmadığının analizini gerçekleştirmiştir. Yapılan analizler neticesinde, mevcut koşulların öncelikle Şirket'in yatırım amaçlı gayrimenkulleri olmak üzere, MDV, stokları ve finansal yatırımları üzerinde önemli bir etkisi olmadığı değerlendirilmiştir.”</p>
MAALT	<p>2020: Finansal Tablolar ve BDR' de; <u>“Not 2 - Finansal Tabloların Sunumuna İlişkin Esaslar 2.2 Türkiye Finansal Raporlama Standartları'ndaki Değişiklikler- TFRS 16 'Kiralamalar – Covid-19 Kira İmtiyazlarına İlişkin' değişiklikler;</u> 01.06.2020'den sonra başlayan yıllık raporlama dönemlerinde geçerlidir. Covid-19 salgını nedeniyle kiracılara kira ödemelerinde bazı imtiyazlar sağlanmıştır. Bu imtiyazlar, kira ödemelerine ara verilmesi veya ertelenmesi dahil olmak üzere çeşitli şekillerde olabilir. 28.05.2020'de, UMSK UFRS 16 Kiralamalar standardında yayımladığı değişiklik ile kiracıların kira ödemelerinde Covid-19 nedeniyle tanınan imtiyazların, kiralamada yapılan bir değişiklik olup olmadığını değerlendirmemeleri konusunda isteğe bağlı kolaylaştırıcı bir uygulama getirmiştir. Bu değişikliğin Şirket'in finansal durumu ve performansı üzerinde etkisi bulunmamaktadır.” Yine <u>“2.6 Cari Döneme İlişkin Önemli Değişiklikler;</u> Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınından dolayı gerek Şirket'in içinde bulunduğu sektörde gerekse genel ekonomik aktivitede yaşanan yavaşlamalar meydana gelmiştir. Bu süreçte, Covid-19'un faaliyetlere ve finansal durumuna olası etkilerini mümkün olan en az seviyeye indirmek için gerekli aksiyonlar yönetim tarafından alınmıştır. Bu kapsamda Marmaris'teki Mares Otel tesisi için MP Hotel Management Turizm İnşaat Yatırım AŞ ile imzalanan Kira Sözleşmesi'nin Yenileme Fonu'na ilişkin hükümlerinin tadil edilmesine karar verilmiştir. 17.10.2016 tarihli özel durum açıklamasında belirtilen Otel'in yıllık toplam gelirinin %3,5'i tutarındaki Yenileme Fonu 01.01.2020'den itibaren 4 yıl boyunca Otel'in yıllık toplam gelirinin %1,5'i olarak uygulanacak olup, yıllık minimum 300.000 \$ koşulu aranmayacaktır. İzleyen 4 yıl süresince Otel'in yıllık toplam gelirinin %4,5'i oranında Yenileme Fonu ayrılacaktır. İlk 4 yıllık dönemde Yenileme Fonu kapsamında yapılan fiili yatırımın 4 yıllık cironun %6'sından fazlasına ulaşması halinde aşan kısım, ikinci 4 yıllık dönemdeki yıllık Yenileme Fonu oranının %3,5'ten az olmaması kaydıyla, yıllık yatırıma esas Yenileme Fonu oranından düşülecektir. Bununla birlikte, 31.12.2020 tarihli finansal tablolar hazırlanırken Covid-19 salgınının olası etkileri değerlendirilmiş ve tabloların hazırlanmasında kullanılan tahmin ve varsayımlar gözden geçirilmiş, varlıkların değerlerinde meydana gelebilecek muhtemel değer düşüklüklerini test etmiş ve herhangi bir değer düşüklüğü tespit edilmemiştir.”</p>

	2020: Faaliyet Raporu'nda; belirtilen önemli değişiklik konusuna değinilmiş olup, ayrıca Yönetim Kurulu toplantı şekli ile ilgili; "2020 yılında Covid-19 Salgın nedeniyle fiziki hiç toplantı yapılmamış, Yönetim Kurulu Üyeleri performans ve gelişmeler ile ilgili düzenli olarak bilgilendirilmiş, ancak kararların tamamı elden dolaştırma usulüyle alınmıştır."
MARTI	<p>2020: Konsolide Finansal Tablolar ve BDR' de; "<u>Sınırlı Olumlu Görüşün Dayanağı: I-... Covid-19 salgınından</u> dolayı icra dairelerinin kapalı olması nedeniyle icra dairesinden 31.03.2020 tarihi itibarıyla icra kapak hesapları temin edilememiştir. ... Denetim şirketi tarafından mevcut fiili durumu gösterir sağlıklı bir mutabakat yapabilmek imkânı bulunamamıştır." "<u>Dikkat Çekilen Hususlar:</u> a) ...Yeni değerlendirme firması tarafından hazırlanan değerlendirme raporlarında "<u>Değerleme işlemini olumsuz yönde etkileyen / sınırlayan faktörler</u>" bölümünde, "<u>Koronavirüs (Covid-19)</u> olarak bilinen bulaşıcı hastalık nedeniyle; Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulu'nun önerileri doğrultusunda hareket edilerek saha ziyaretleri zorunlu olarak durdurulmuş olup, çalışmalar masa başından yürütülmüştür..." "<u>2.10 İşletmenin Sürekliliği:</u> Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ilk kez Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan yeni tip koronavirüsün (Covid-19) patlak vermesi nedeniyle uluslararası kamu sağlığı acil durumu ilan etmiştir. DSÖ 11.03.2020'den itibaren ise Covid-19'u pandemi olarak nitelendirmiştir. Dünyada ve Türkiye' de hızla yayılan Covid-19 salgının hem küresel olarak hem de ülkemizde ekonomik etkilerinin olumsuz olacağı düşünülmektedir. Bu ekonomik etkilerin finansal tabloların yayım tarihi itibarıyla henüz belirsiz olması nedeniyle, finansal tablolar üzerindeki etkileri makul bir şekilde tahmin edilememiştir. Covid-19 salgınına ilişkin raporlama sonrası gerek hükümet gerek ise Grup yönetiminin aldığı tedbirlerin detayları bilanço tarihinden sonraki olaylarda açıklanmıştır." Yine "<u>Not 17 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller:</u> Çelen Kurumsal Gayrimenkul Değerleme ve Danışmanlık AŞ tarafından hazırlanan 21.05.2020 ekspertiz raporlarındaki "Değerleme işlemini olumsuz yönde etkileyen / sınırlayan faktörler" bölümünde, "<u>Koronavirüs (Covid-19)</u> olarak bilinen bulaşıcı hastalık nedeniyle; Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulu'nun önerileri doğrultusunda hareket edilerek saha ziyaretleri zorunlu olarak durdurulmuş olup, çalışmalar masa başından yürütülmüştür. Bu nedenle, konu gayrimenkul yerinde görülemez ve ilgili Belediye'de imar dosyası incelemesi yapılamamıştır." ... ibaresi yer almaktadır." "<u>Not 18 Maddi Duran Varlıklar:</u> 21.05.2020 tarihli ekspertiz raporunda Çelen, bu gayrimenkulle ilgili olarak aşağıdaki tespitleri yapmıştır. "...Satış tarihi, Martı GYO AŞ ve Deniz Bank AŞ arasında kredilerin yeniden yapılandırmasına ilişkin protokol görüşmeleri nedeniyle yapılan erteleme başvurusu sonucunda, 08.04.2020'ye ertelenmiştir. Koronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle 30 Nisan tarihine kadar tüm icra satışları durdurulmuş olup, yeniden satış günü belirlenmemiştir. ..." "<u>Not 41 Finansal Tabloların Önemli Ölçüde Etkileyen ya da Finansal Tabloların Açık, Yorumlanabilir ve Anlaşılabilir Olması Açısından Açıklanması Gereken Diğer Hususlar A-)</u> <u>Bağlı Ortaklık Martı Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ'nin; 11-)</u> Cumhurbaşkanı'nın 29.04.2020 tarih, 2480 sayılı kararı ile; Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde yayılmasını ve yargı alanında doğabilecek hak kayıplarını önlemek amacıyla; 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun geçici 1.maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen durma süresi, 4734 sayılı Kamu İhale Kanununda öngörülen zorunlu idari başvuru yoluna ilişkin süreler hariç, 01.05.2020'den 15.06.2020'ye kadar (salgın hastalığın yayılma tehlikesinin daha önceden ortadan kalkması halinde yeniden değerlendirilmek üzere) uzatılmıştır."</p> <p>2020: Faaliyet Raporu'nda bu son paragraf "Diğer Konular" da 01.04.2020-31.12.2020 Döneminde (*Tesisler koronavirüs salgını nedeniyle yaklaşık %50 kapasite ile hizmet vermiştir.)"</p>
PKENT	2020: Finansal Tablolar ve BDR' de; " <u>5-Diğer Hususlar:</u> Görüşümüzü şartlandırmamakla birlikte aşağıdaki hususa dikkatinizi çekmek isteriz; Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa sürede, tüm dünyaya yayılan ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen, üst ve alt solunum yolu hastalığı olan yeni koronavirüs (Covid-19) nedeniyle birçok ülke arasında uçuşlar ve sınır geçişleri durdurulmuştur. Şirket'in turizm faaliyetlerini sürdürmekte olduğu ve sınır geçişlerinin kısıtlanması turizm sektöründe 2020 yılı operasyonları beklenenden %65 oranında düşük gerçekleşmiştir. Koronavirüs salgınının nihai şiddetinin şu anda belirsiz olması sebebiyle Şirket'in gelecek dönemlerdeki operasyonları üzerindeki etkisi makul bir şekilde tahmin edilememektedir." " <u>2.4.19. Bilanço tarihinden sonraki olaylar;</u> Ekteki finansal tablolar "İşletmenin Sürekliliği" ilkesi uyarınca hazırlanmıştır. Ancak, bilanço tarihi içerisinde, tüm dünyada yaşanan ve ülkemizi de 11.03.2020 tarihi itibarıyla dünyayı etkisi altına alan " Covid-19

	<p>Salgını” nedeniyle normal şartlarda 15.04.2020 tarihi itibarıyla otellerde başlayacak yaz sezonunun yurtdışı seferlerinin iptal edilmesi, Covid-19 Salgını gibi sebeplerden ötürü 09.07.2020 açılarak 85 gün süreyle satışlar zorunlu olarak durdurulmuştur. Salgının tüm dünya çapında devam etmesi ve birçok tedbirlerin uygulandığı yeni normal ile sosyal hayata kısıtlamalar getirilmesi nedeniyle, “Covid-19 Salgını” nın ekonomiye ve işletmeye olan etkileri henüz ölçülememektedir. Denetim raporu tarihi itibarıyla, bu gelişmenin Şirket’in finansal tabloları üzerindeki olası etkilerinin belirlenmesi mümkün değildir.”</p> <p>2020: Faaliyet Raporu’nda; <u>“IV-Şirket Faaliyetleri ve Faaliyetlere İlişkin Önemli Gelişmeler 6-Satışlar, verimlilik, pazar payı, gelir yaratma kapasitesi, karlılık, borç/öz kaynak oranı ve benzeri konularda ileriye dönük beklentiler:</u> Mart 2020’den itibaren dünya genelinde yayılan Covid-19 salgını nedeniyle tatil köylerini turizm hizmetine 09.07.2020’e kadar açılmamıştır...”</p>
TEKTU	<p>2020: Konsolide Finansal Tablolar ve BDR’ de; <u>“Dikkat Çekilen Husus:</u> Rapor tarihi itibarıyla Covid-19 salgını nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından “pandemi” ilan edilmiştir. Mevcut durumun ekonomik koşullarda kısa vadede turizm sektöründe daralmaya neden olacağı beklenmekle beraber, bu durum işletme faaliyetleri ve sürekliliği üzerindeki etkisi belirsizdir.</p> <p><u>“2 Finansal Tabloların Sunumuna İlişkin Esaslar 2.10 Yeni ve Revize Edilmiş Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Yeni ve düzeltilmiş standartlar ve yorumlar 31 Aralık 2020 tarihinden itibaren geçerli olan değişiklikler ve yorumlar TFRS 16 (Değişiklikler) Covid-19’la İlgili Olarak Kira Ödemelerinde Tanınan İmtiyazlar:</u> Söz konusu değişiklik ile Grup Covid-19’dan dolayı yapılan kira imtiyazının kiralamada yapılan bir değişiklik olup olmadığını değerlendirmemeyi tercih edebilir. Öngörülen kolaylaştırıcı uygulama, sadece kira ödemelerinde Covid-19 salgını nedeniyle tanınan imtiyazlar için ve yalnızca aşağıdaki koşulların tamamı karşılandığında uygulanır: ... sadece normalde vadesi 30.06.2021 veya öncesinde dolan ödemeleri etkilemesi ve kiralamanın diğer hüküm ve koşullarında önemli ölçüde bir değişikliğin olmaması. Covid-19’la İlgili Olarak Kira Ödemelerinde Tanınan İmtiyazlar-TFRS 16’ya İlişkin Değişiklikler kiracılar tarafından, 01.06.2020 sonrasında başlayan yıllık hesap dönemlerinde uygulanacak olmakla birlikte erken uygulamaya izin verilmektedir... 01.01.2020’den önce Covid-19 ile ilgili herhangi bir kira imtiyazı bulunmamaktadır.”</p> <p>2020: Faaliyet Raporu’nda; <u>“Seri:II-14.1 Sayılı Tebliğe İstinaden Hazırlanmış Yönetim Kurulu Faaliyet Raporu;</u> ...2020 yılı sektör için Çin’in Wuhan kentinde başlayan ve daha sonrasında hızla küresel ölçüde yayılan pandeminin etkilerinin olabildiğince hissedildiği bir yıl olmuştur...” Benzer şekilde <u>“IV-Turizm Sektöründe Yaşanan Sektörel Gelişmeler;</u> 2020 yılı sektör açısından Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan daha sonrasında global bir pandemi haline gelen Covid-19’un etkilerinin derinlemesine yaşandığı bir yıl olmuştur. 2020 yılında pandeminin etkilerini derinden hisseden sektörün; aşının bulunması ve dağıtımına başlanması ile alınan tedbirlerin gevşetileceği ve geçen sene yaşanan olumsuzlukların bir kısmını telafi edeceği beklenmektedir.” Yine <u>“VI-Dönemin Satış Pazarlama Bilgileri;</u> ...Tatil köyü ve 5 Yıldızlı Zigana Alaçatı Resort oteli pandemi nedeniyle 18.06.2020 tarihinden itibaren faaliyetlerine başlamıştır.”</p>
ULAS	<p>2020: Konsolide Finansal Tablolar ve BDR’ de; <u>“2.2. Yeni ve Revize Edilmiş Uluslararası Finansal Raporlama Standartları 31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla yürürlükte olan yeni standartlar ile mevcut önceki standartlara getirilen değişiklikler ve yorumlar TFRS 16 “Kiralamalar- Covid-19” Kira imtiyazlarına ilişkin değişiklikler:</u> 01.06.2020’de veya bu tarihten sonra başlayan yıllık raporlama dönemlerinde geçerlidir. “Covid-19” salgını nedeniyle kiracılara kira ödemelerinde bazı imtiyazlar sağlanmıştır. Bu imtiyazlar, kira ödemelerine ara verilmesi veya ertelenmesi dahil olmak üzere çeşitli şekillerde olabilir. 28.05.2020’de, UMSK UFRS 16 Kiralamalar standardında yayımladığı değişiklik ile kiracıların kira ödemelerinde “Covid-19” nedeniyle tanınan imtiyazların, kiralamada yapılan bir değişiklik olup olmadığını değerlendirmemeleri konusunda isteğe bağlı kolaylaştırıcı bir uygulama getirmiştir.”</p> <p>2020: Faaliyet Raporu’nda; <u>“Şirket Faaliyetleri ve Faaliyetlere İlişkin Önemli Gelişmeler İşletmenin Faaliyet Gösterdiği Sektör ve Bu Sektör İçerisindeki Yeri Hakkında Bilgi Turizm Sektöründeki Gelişmeler:</u> Tüm dünyada yaşanan Covid-19 salgınının etkileri 2020 yılında turizm sektörüne yön vermiştir. 2020: Haziran ayından itibaren salgın nedeniyle kapatılan uçuşlar tekrar açılmaya başlanmış ve 2020: Ağustos ayında Rusya’dan turistlerin gelmeye başlamasıyla turizm sektörü toparlanmaya başlamıştır. Yurtiçi talebin yüksek olduğu Türkiye’de turizm sektörünün toparlanmasının diğer ülkelere göre kendini toparlamada daha başarılı olması beklenmektedir.</p>

Salgının mevcut haliyle devam etmesi ve otellerin 2021 yılında Haziran - Temmuz aylarında aktif olarak ziyaretçi kabul etmeleri durumunda Türkiye'nin 2021 turizm gelirlerinde 2020 yılına göre artış beklenmektedir.” Yine “ <u>Riskler ve Yönetim Organunun Değerlendirmesi Hesap Dönemi İçinde Meydana Gelen Önemli Olaylar:</u> ...Dünya genelinde yaşanan Covid-19 salgın nedeniyle oluşan ekonomik sıkıntılar göz önüne alınarak, 2021 yılı kira bedeli ... 25.08.2020 tarihli çekin ödeme tarihinin 25.08.2021 olarak değiştirilmesine ve 09.01.2017 tarihli otel kiralama sözleşmesine ek bir sözleşme imzalanmasına katılanların oy birliği ile karar verilmiştir.”

Tablo 13'ten de görüleceği üzere Covid-19 bilgisine sadece işletmelerin 2020 yılına ilişkin raporlarından ulaşılmıştır. En fazla dört işletmede (AYCES, MAALT, TEKTU ve ULAS) yeni revize edilmiş standartlardan olan “**TFRS 16 'Kiralamalar Covid-19 Kira imtiyazlarına ilişkin' değişiklikler**” ele alındığı, ancak bu değişikliğin işletmelerin finansal durumu ve performansı üzerinde etkisi bulunmadığı belirtilmiştir. İki işletmede (AYCES ve MAALT) **Cari Döneme İlişkin Önemli Değişiklikler** ile bir işletmede (AVTUR) “**Covid-19'un Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri**” direkt adlandırıldığı, finansal tabloları hazırlarken Covid-19 salgınının finansal tablolarına olası etkilerinin değerlendirildiği, önemli bir etki tespit edilmediği, etkisinin ... henüz net olarak tahmin edilemediği, ekonomik etkilerin finansal tabloların yayım tarihi itibarıyla henüz belirsiz olması nedeniyle, finansal tablolar üzerindeki etkilerinin makul bir şekilde tahmin edilemediği, muhtemel değer düşüklükleri tespit çalışmaları, yenileme fonu kullanımı vd. bilgilere de yer verildiği saptanmıştır. Önemli değişiklikler bağlamında ülkemizde genel ve sektörel bazda alınan tedbir ve önlemleri birebir uyguladıkları tek tek özenle belirtilmiştir. Yönetim Kurul toplantılarının fiziki ortamda yapılamadığı da bilgiler arasındadır. **Dikkat Çekilen Hususlar** (MARTI ve TEKTU) ve **İşletmenin Sürekliliği** ilgili kısımda Covid-19 Salgın nedeniyle diye açıklamalar yapıldığı, yatırım amaçlı gayrimenkul değerlemesi ve MDV değerlemesine olan etkisi, iki işletmede (PKENT ve TEKTU) “**Diğer Hususlar**” da özellikle turizm sektörüne etkisiyle oldukça fazla vurgulandığı, hatta bir işletmenin (PKENT) “**Bilanço tarihinden sonraki olaylar**” açıklamalarında yer verildiği belirlenmiştir. Her iki dönemde şartlı olumlu görüş verilen MARTI işletmesinin BDR' de görüşün dayanağı, dikkat çekilen hususlar içerisinde bulunması ile beraber ayrıca dipnot açıklamalarında işletmenin sürekliliği ve diğer hususlarda da özellikle belirtildiği görülmüştür. Ayrıca Faaliyet Raporlarında, işletmeler için “**Şirket Faaliyetleri ve Faaliyetlere**

İlişkin Önemli Gelişmeler” kısmında olarak satışlar, pazarlama, gelir yaratma kapasitesi, kârlılık vd. bağlantılı aktarıldığı, riskler ve yönetiminde önemli olaylar olarak geçtiği tespit edilmiştir.

İncelenen tüm işletmelerde bir önceki başlık altında açıklanan başta KGK'nin rehber niteliğindeki Covid-19 Salgın etkisinin denetçi raporlarına yansımadaki yeri ve kapsamı ile uygunluk sağladığı, 2020: hem Finansal Raporlar hem BDR hem de Faaliyet Raporlarında oldukça önemli boyutta bütünlük izlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Çalışmada Covid-19 Salgın sürecinin etkisi BİST Turizm Endeksi'nde işlem gören sıra, kod ve şirket unvanı esas alınarak; AYCES, AVTUR, MAALT, MARTI, PKENT, TEKTU ve ULAS olmak üzere toplam yedi işletmenin KAP internet sitesi web sayfası aracılığıyla erişilen 2019 ve 2020 yılları itibarıyla yayımlanan finansal raporlar yararlanılarak incelenmiştir. BDR' ler içerik analiziyle irdelenmiş, denetim bilgisinden sonra odak noktası dipnot analizi ve faaliyet raporlarından Covid-19 bilgisi olmuştur. Sözkonusu işletmelerin finansal tablolar bazında sadece Finansal Durum Tabloları (Bilanço) ve Kâr veya Zarar Tablosu (Gelir Tablosu) (ve Diğer Kapsamlı Gelir Tabloları) üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir. Diğer genel amaçlı tabloların irdelenmemesi, dipnot açıklamalarının ilgili kapsam dahilinde ele alınması, sektörel baz değil endeks bazının seçilmesi vb. gibi çalışmanın başında da belirtildiği üzere kısıtlar arasındadır.

BİST Turizm Endeksi'nde işlem gören yedi işletmenin, 2019 ve 2020 yılları itibarıyla Finansal Durum Tabloları ve Kâr veya Zarar Tablosu (ve Diğer Kapsamlı Gelir Tabloları) incelendiğinde genel olarak elde edilen sonuçlar şöyle sıralanabilir:

➤ CO ve NİS açısından sözkonusu rakamlarda azalışlar izlenmektedir. Özellikle yedi işletme içerisinde dört işletmede görülen ciddi

olumsuzluklar, işletmelerin KVV yerine getirmede önemli sorunlar yaşadığını ortaya koymaktadır.

➤ FKO ve FO açısından işletmelerin kaynak yapısının genel olarak Özkaynak ağırlıklı olduğu söylenebilir. 2020 yılında da bu durumun çok önemli düzeyde değişmediği tespit edilmiştir.

➤ Duran Varlık / Devamlı Sermaye Oranı açısından işletmelerin (bir işletme dışında) Duran Varlıklar finansında UVY ve Özkaynaklar ağırlıklı olduğu, bu duruma özellikle dikkat edildiği görülmüştür.

➤ İşletmelerin AktDH, 2019 ve 2020 yıllarında yaşanan Covid-19 Salgın sürecinden oldukça olumsuz etkilenmiştir. Hasılat düzeyinin önemli ölçüde azalması, AktDH düşürmüştür. İşletmede etkin kullanılmayan varlıkların bulunduğu saptanmıştır. Özkaynak Devir Hızlarının da düşük çıkması Turizm Endeksi İşletmelerinin salgın sürecinde Özkaynaklarından yeterince yararlanmadıklarını ortaya koymuştur.

➤ Aktif Kârlılık Oranı ve Mali Kârlılık Oranının da işletmelerde hem 2019 hem de 2020 yıllarında çok düşük çıkması, turizm sektörünün bu dönemlerde çok hasar gördüğünü belirtmektedir. İşletmelerin Kârlılık Oranları ciddi anlamda düşüktür. 2019 ve 2020 yıllarında elde edilen düşük kârlar ve zararlar neticesinde turizm sektörünün büyük bir sıkıntı içerisinde olduğu saptanmıştır.

BİST Turizm Endeksi'nde işlem gören yedi işletmenin, 2019 ve 2020 yılları itibariyle BDR' de denetim bilgisi incelendiğinde;

✓ Denetim şirketi açısından AYCES ve MAALT İşletmelerin dört büyük denetim firması olan PwC Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik AŞ tarafından denetlendiği, denetim şirketlerin PKENT İşletmesi dışında genelde aynı kaldığı ve aynı sorumlu denetçi ile denetimin sürdürüldüğü,

✓ Denetim görüşü açısından MARTI İşletmesinin 2019 ve 2020 yılları ile TEKTU İşletmesinin 2020'de “*Şarhli (Sınırlı) Olumlu Görüş*” dışında tümünde “*Olumlu Görüş*” olduğu,

✓ KDK açısından tüm işletmelerin hem 2019'da hem 2020'da aynı KDK ve uygulama prosedürlerini belirttikleri, TEKTU İşletmesinin her iki dönemde üçer, AVTUR İşletmesinin ikişer, diğer tüm işletmelerin birer KDK bildirdikleri, AVTUR ve TEKTU İşletmelerinde Yatırım

Amaçlı Gayrimenkuller ile MAALT ve TEKTU İşletmelerinde MDV belirlendiği, tespit edilmiştir.

Son olarak Covid-19 Salgın sürecinde odaklanılan etkinin raporlarda ne şekilde yer verildiği hususunda ise; tüm işletmelerin bütüncül bakış açısıyla hem Finansal Raporlar dipnot açıklamaları hem BDR hem de Faaliyet Raporlarında sadece 2020 yılı raporlarında vurgulandığı, 2019 yılındaki raporlarda yer almadığı, özellikle “*Diğer Hususlar*” “*Dikkat Çekilen Hususlar*” belirtildiği, çoğunlukla yeni revize edilmiş standartlardan olan “*TFRS 16 'Kiralama Covid-19 Kiralama İmtiyazlarına İlişkin' Değişiklikler*” de ele alındığı, “*Cari Döneme İlişkin Önemli Değişiklikler, Covid-19'un Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri, Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar, Şirket Faaliyetleri ve Faaliyetlere İlişkin Önemli Gelişmeler*” vb. gibi ilgili kısımlarda işletmelerin pazarlama, gelir yaratma kapasitesi, kârlılık vd. bağlantılı aktarılarak izlendiği görülmüştür.

Yapılan tüm değerlendirmeler doğrultusunda; Covid-19 Salgın Sürecinin BİST Turizm Endeksi İşletmelerinin finansal durumları ve performansları başta olmak üzere raporlarda önemli bir etkinin değerlendirmede belirlenemediği, bazı etkilerinin işletmelerce alınan önlem ve tedbirlere yansımalarıyla vurgulandığı, hatta rapor tarihleri itibariyle olası-muhtemel etkilerinin net tahmin edilemeyeceği şeklinde açıklamalara da yer verildiği, etkileşimlerinin görülmesine karşın önemli düzeyde bir etkinin olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2001). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 10. Baskı, Gazi Kitabevi: Ankara.

Akgüç, Ö. (1998). Finansal Yönetim, Yenilenmiş 7. Baskı, Avcıol Basım Yayım: İstanbul.

Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2019 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu, İstanbul: 28.02.2020.

Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim Raporu, İstanbul: 26.02.2021.

Altın Yunus Faaliyet Raporu 2019, İstanbul: 28.02.2020.

Altın Yunus Faaliyet Raporu 2020, İstanbul: 26.02.2021.

Avrasya Petrol ve Turistik Tesisler Yatırımlar A.Ş. 01.01.2019-31.12.2019 Dönemi Faaliyet Raporu.

Avrasya Petrol ve Turistik Tesisler Yatırımlar A.Ş. 01.01.2020-31.12.2020 Dönemi Faaliyet Raporu.

Avrasya Petrol ve Turistik Tesisler Yatırımlar A.Ş. 31 Aralık 2019 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar ile Bağımsız Denetim Raporu, İstanbul: 10.03.2020.

Avrasya Petrol ve Turistik Tesisler Yatırımlar AŞ 31 Aralık 2020 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Dipnotları, İstanbul: 11.03.2021.

<https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023.pdf>, (31.05.2021).

<https://www.saglikaktuel.com/haber/turizmde-temmuz-ayindan- itibaren-yogunluk-bekleniyor-72168.htm>, 04.06.2021 Haber, (05.06.2021).

Hürses Ekonomi Haberleri, “Covid-19 Sürecinin İşletmelerin Finansal Tabloları Üzerine Etkisi Çalışmayı”, 29.05.2021.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KKG). “KKG 31 Mart 2020 Tarihli Duyurusu Covid 2- COVID-19 Salgınının Yürütülen Bağımsız Denetimlere Etkisi”. <http://www.kgk.gov.tr>, 1585841461373_kgk-31-mart-2020-duyuru-covid.pdf, (31.03.2020).

Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP). <https://www.kap.org.tr/tr/Endeksler>, (01.05.2021).

Marmaris Altınyunus Turistik Tesisler Anonim Şirketi 1 Ocak - 31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu, İstanbul: 12.02.2021.

Marmaris Altınyunus Turistik Tesisler Anonim Şirketi 1 Ocak - 31 Aralık 2019 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu, İstanbul: 04.02.2020.

Marmaris Altınyunus Turistik Tesisler AŞ 2019 Yılı Faaliyet Raporu, İstanbul: 25.02.2020.

Marmaris Altınyunus Turistik Tesisler AŞ 2020 Yılı 4. Dönem Faaliyet Raporu, İstanbul: 25.02.2021.

Martı Otel İşletmeleri A.Ş. Yönetim Kurulu Faaliyet Raporu 01.04.2019 - 31.12.2019 Dönemi.

Martı Otel İşletmeleri A.Ş. Yönetim Kurulu Faaliyet Raporu 01.04.2020 - 31.12.2020 Dönemi.

Martı Otel İşletmeleri Anonim Şirketi 1 Nisan 2019 - 31 Aralık 2019 Ara Hesap Dönemine İlişkin Konsolide Finansal Tablolar ve Açıklayıcı Notlar.

Martı Otel İşletmeleri Anonim Şirketi 1 Nisan 2020 -31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar.

Petrokent Turizm A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2020 Dönemine Ait Finansal Tablolar, Ankara: 26.02.2021.

Petrokent Turizm Anonim Şirketi 01.01.2019 - 31.12.2019 Dönemi Faaliyet Raporu.

Petrokent Turizm Anonim Şirketi 01.01.2020 - 31.12.2020 Dönemi Faaliyet Raporu.

Petrokent Turizm Anonim Şirketi 1 Ocak - 31 Aralık 2019 Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu, Ankara: 02.03.2020.

Şat Sezgin, A. (Mayıs 2020). “Koronavirüs Salgını Sonrasında Turizm ve Bağlantılı Sektörlerde Beklenen Gelişmeler”, İktisadi Araştırmalar Bölümü, Türkiye İş Bankası Yayını: https://ekonomi.isbank.com.tr/contentmanagement/Documents/tr10_aa_rapor/2020/BN_Turizm_2020_05.pdf, (31.05.2021).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). “Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007-2013)”, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3085, Ankara.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı, <https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/67667,ktb20192023stratejikplani23mbpdf>, (31.05.2021).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2020 Yılı İdare Faaliyet Raporu, <https://sgb.ktb.gov.tr/TR-45558/81613,2021-idare-faaliyet-raporu1503-2021pdf>, (31.05.2021).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Turizm İstatistikleri Genel Değerlendirme, Araştırma ve Değerlendirme Başkanlığı Yayını: Ankara <https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/81939,3103turizmstatistikleri2020-4pdf>, (31.05.2021).

Tek-Art İnşaat Ticaret Turizm Sanayi ve Yatırımlar A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2020 Hesap Dönemi Faaliyet Raporu.

Tek-Art İnşaat Ticaret Turizm Sanayi ve Yatırımlar A.Ş. 1 Ocak - 31 Aralık 2019 Hesap Dönemi Faaliyet Raporu.

Tek-Art İnşaat Ticaret Turizm Sanayi ve Yatırımlar Anonim Şirketi 1 Ocak - 31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar, Açıklayıcı Notlar ve Bağımsız Denetim Raporu, İstanbul: 05.03.2021.

Tek-Art İnşaat Ticaret Turizm Sanayi ve Yatırımlar Anonim Şirketi 1 Ocak - 31 Aralık 2019 Ara Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar, Açıklayıcı Notlar ve Bağımsız Denetçi Raporu, İstanbul: 10.03.2020.

Toroslu, M. V ve Durmuş, C. N. (2016). Finansal Tablolar Analizi: Kavramlar - Analiz Teknikleri, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). 16.09.2020 Tarih ve 33602 Sayılı Haber Bülteni, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sektor-Bilancolari-2019-33602>, (17.03.2021).

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) (Aralık 2020). “Covid-19 Sürecinde Türkiye ve Dünya Turizmi Değerlendirmesi” Raporu (<https://www.tursab.org.tr/covid-19-surecinde-turkiye-ve-dunya-turizmi.pdf>), (31.05.2021).

TÜRMOB (Haziran 2020). “Türkiye’de Korona Salgınının Sektörlere Etkileri”, Ankara.

TÜRMOB (Nisan 2020). “Korona Salgınının Türkiye Ekonomisine Etkisi-Değerlendirmeler ve Öneriler Raporu”, TÜRMOB Yayınları-503: Ankara.

TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği). (2021). “Ekonomik Rapor-2020”, TÜRMOB Yayınları-506: Ankara.

TÜRMOB Bizden Haberler, Çalıştay: “VI. Güncel Muhasebe Konuları” ss.19-33, Özel Sayı: 15, 24.05.2021.

Etik Onay

Bu çalışma, katılımcılardan birebir veri toplamayı gerektiren araştırma kapsamına girmediği ve veriler ikincil veri olarak elde edildiği için etik kurul onayı gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

TÜRMOB International (Mart 2020). “Koronavirüs Krizi: Finansal Raporlama ve Denetim Üzerindeki Sonuçları”, 12 (52): 1-16, 52.pdf, (06.05.2020).

Ulaşlar Turizm Yatırımları ve Dayanıklı Tüketim Malları Ticaret Pazarlama AŞ 31 Aralık 2020 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Dipnotlar, Ankara: 16.02.2021.

Ulaşlar Turizm Yatırımları ve Dayanıklı Tüketim Malları Ticaret Pazarlama AŞ 31 Aralık 2019 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu, Ankara: 21.02.2021.

Ulaşlar Turizm Yatırımları ve Dayanıklı Tüketim Malları Ticaret Pazarlama A.Ş. Sermaye Piyasası Kurulu’nun Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliğine (II-14.1) Göre Hazırlanan 01.01.2020-31.12.2020 Yönetim Kurulu Yıllık Faaliyet Raporu, Ankara: 16.02.2021.

Ulaşlar Turizm Yatırımları ve Dayanıklı Tüketim Malları Ticaret Pazarlama A.Ş. Sermaye Piyasası Kurulu’nun Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliğine (II-14.1) Göre Hazırlanan 01.01.2019-31.12.2019 Yönetim Kurulu Yıllık Faaliyet Raporu, Ankara: 21.02.2021.

Ütopya Turizm İnşaat İşletmecilik Tic. A.Ş. ve Bağlı Ortaklıkları 1 Ocak-31 Aralık 2019 Hesap Dönemine Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu, Ankara: 05.03.2020.